

Herziene Online Editie 2025

Titel: Zwangere studentes en studerende ouders

Ondertitel: Handleiding voor het middelbaar beroepsonderwijs

Herziene online editie 2025: Geactualiseerde links & contactgegevens
Deze online editie is inhoudelijk gelijk aan de druk 2019 en mag onder hetzelfde ISBN worden verspreid.

De wijzigingen betreffen uitsluitend geactualiseerde hyperlinks en een voorblad voor open-access-publicatie ovv 10.5281/zenodo.17280152

Auteurschap:

Geschreven door Annemieke de Jong – Stichting Steunpunt Studerende Moeders in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) ISBN: 978-90-829668-0-0

Creative Commons-licentie: CC BY-NC-ND 4.0

Gebruikers mogen het werk vrij delen met naamsvermelding, niet-commercieel, zonder afgeleide werken.

Historische notitie:

Het formele recht op zwangerschaps- en bevallingsverlof voor mbo-studenten werd in 2020 wettelijk vastgelegd (Wet WEB, na jarenlange lobby door Annemieke de Jong). Deze handleiding vormde eerder al de basis voor beleid en richtlijnen in het onderwijsveld.

Contact:

<https://www.studerendemoeders.nl>

<https://www.annemiekedejong.nl>

Zwangere studentes en studerende ouders

**Handleiding
voor het
middelbaar
beroepsonderwijs**

Stichting Steunpunt
Studerende Moeders

*Titel: Zwangere studentes en studerende ouders. Handleiding voor het
middelbaar beroepsonderwijs*

Auteur: Annemieke de Jong

Uitgever: Stg. Steunpunt Studerende Moeders,

info@studerendemoeders.nl, www.studerendemoeders.nl

ISBN NR: 978-90-829668-0-0, Spijkenisse, september 2019

Versienummer 1.2

Handleiding
voor het
middelbaar
beroepsonderwijs

Zwangere studentes en studerende ouders

Stichting Steunpunt
Studerende Moeders

Inhoud

1	Inleiding	9
1.1.	Discriminatie	13
1.2	Gedeelde verantwoordelijkheid	17
1.3	Praktijk op scholen	18
1.4	Voor wie	20
1.5	Terminologie studerende ouders versus tienerouders	21
1.6	Studerende alleenstaande moeders en vaders	24
2	Zwangerschap	25
2.1	Zwangerschapsverlof	28
2.2	Bevalling	29
2.3	Kolfruimte	30
3	Inschrijving opleiding	31
4	Aanwezigheidsplicht	32
5	Individuele aanpassingen	34
6	Traject voor een groep	37
7	Aangepast inhoudelijk programma	39

8	(Her)tentamens en bindend studieadvies	40
9	Stages	41
10	Vastleggen afspraken	42
11	Verzuim en verzuimregistratie	44
12	Begeleiding	48
13	Kinderopvang	51
14	Studiefinanciering & studiefondsen	53
14.1	Onderscheid opleidingsniveaus	55
14.2	Studievertraging en schulden	57
14.3	Gevolgen uitschrijving	59
14.4	Toeslagen	60
15	Scholingsplicht en samenwerking met gemeente en/of RMC	62
16	Informatieverstrekking	64
17	Klachtregeling mbo – Wet educatie en beroepsonderwijs (Web)	66
Bijlagen		
Bijlage 1:	Voorbeelden van afspraken	68

Bijlage 2:	Toelichting eerdere uitspraken en advies aan onderwijsinstellingen door het CRM	70
Bijlage 3:	Checklist	79
Bijlage 4:	Adressenlijst	82
Bijlage 5:	(Voorgenomen) wettelijke verplichtingen mbo-instelling met betrekking tot zwangere mbo-studentes en studerende ouders	85
Noten		94
Afkortingenlijst		98

1. Inleiding

De combinatie van studie en zorg voor (jonge) kinderen is voor steeds meer studenten de dagelijkse realiteit. Het aantal studerenden met eenoudertoeslag in het middelbaar en hoger onderwijs is de afgelopen acht jaar met bijna de helft toegenomen van 7.697 studenten in 2007 tot 11.341 studenten in 2015.¹

Een aantal non-gouvernementele organisaties (NGO's), waaronder het Steunpunt Studerende Moeders en andere vrouwenrechtenorganisaties, constateert dat het lastig is voor zwangere studentes en studerende ouders om studie en zorg te combineren, ondanks de verhoogde aandacht hiervoor. In de praktijk blijkt de combinatie van studie en zorg lastig en leidt vaak tot uitval. Dat voorkomen is een verantwoordelijkheid van studerende ouders én onderwijsinstellingen. Achterstanden en uitval kan met de juiste voorzieningen voorkomen worden. Onder meer het Steunpunt Studerende Moeders maakt zich daar sterk voor.

We zullen hier steeds spreken over studerende ouders. Daarmee bedoelen we ook de aankomende ouders, dus studentes die zwanger zijn. Het grootste deel van de ouders is alleenstaand en vrouw.

Het uitvalpercentage onder studerende ouders is in het mbo 50% en in het hoger onderwijs valt maar liefst 75% voortijdig uit. De uitval onder studerende ouders ligt rond de 12% terwijl het landelijk aandeel voortijdige schoolverlaters in het mbo gemiddeld 5% is. Alleenstaande studerende ouders hebben een groter risico op uitval dan studerende ouders met een partner, alleenstaande ouders hebben immers geen partner om de taken mee te kunnen verdelen. Binnen de doelgroep vragen zij dus extra aandacht.

Onderwijsinstellingen hebben geen eenduidig beleid ten aanzien van studenten die ook ouders zijn. De regels verschillen per instelling en opleiding, maar ook per docent of begeleider.

In de praktijk betekent dit dat ouders afhankelijk zijn van de welwillendheid van een docent of begeleider voor aanpassingen in het studieprogramma. Deze kunnen nodig zijn om bijvoorbeeld te kunnen kolven, of studieonderdelen op andere momenten te volgen dan door de opleiding is ingeroosterd. Hierdoor is deze groep uiterst kwetsbaar en ervaren zij nog te veel problemen met onder meer de aanwezigheidsplicht en de omgang met ziekte (ook van hun kind), flexibele roostering in verband met zwangerschap, bevalling of de zorg voor jonge kinderen. Steunpunt Studerende Moeders signaleert dat zwangere studentes en studerende ouders regelmatig op onbegrip

stuiten en te maken krijgen met indirecte of directe seksespecifieke discriminatie.

Juist het ontbreken van een beleid maakt het voor zwangere studentes en studerende ouders, maar ook voor begeleiders en docenten, onduidelijk op welke regelingen deze studenten zich kunnen beroepen en welke maatregelen in het onderwijs minimaal genomen moeten zijn.

Genoemde NGO's hebben hun zorgen geuit en vormen samen de 'Coalitie Studerende Moeders'.² Dit heeft onder meer geleid tot de totstandkoming van deze handleiding om onderwijsinstellingen een praktische handreiking te kunnen bieden en te kunnen helpen bij het formuleren van beleid om discriminatie te voorkomen.

Deze handleiding beschrijft, vanuit de Gelijkebehandelingwetgeving (GBW) gezien, de rechten en plichten van zowel de mbo-instelling als die van de (aankomende)

Studie en zorg combineren kan lastig zijn,
maar is niet onmogelijk.
Randvoorzieningen en faciliteiten om
studie en zorg te kunnen combineren
ontbreken echter nog. Studenten zijn nog
te vaak afhankelijk van welwillendheid van
begeleiders. Voorkomen van uitval als
gevolg van zwangerschap of ouderschap is
een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

studerende ouder. Naast de formele zaken waarmee rekening gehouden dient te worden, geeft de handleiding ook instructies voor een inrichting van informele zaken die gewenst zijn. Daarnaast worden er adviezen gegeven voor hoe deze zaken georganiseerd en uitgevoerd kunnen worden, al dan niet aan de hand van voorbeelden en handreikingen zoals nuttige checklists.

Deze handleiding is tot stand gekomen in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en heeft tot doel het voorkomen van discriminatie en het creëren van gelijke onderwijskansen zodat zwangere studentes en studerende ouders een opleiding kunnen combineren met de zorg voor hun kinderen zodat ook zij een diploma kunnen behalen.

1.1. Discriminatie

Er is sprake van discriminatie op grond van geslacht wanneer de instelling geen uitzonderingsclausule ten aanzien van bepaalde onderwijsverplichtingen opneemt voor zwangere studentes.

Hiervan kan ook sprake zijn indien geen uitzonderingsclausules worden opgenomen ten aanzien van studerende moeders die zorgdragen voor kinderen of wanneer de onderwijsinstelling nalaat om specifieke voorzieningen voor deze studenten te treffen zonder dit objectief te kunnen rechtvaardigheden.³

Niet alle studerende ouders ervaren per definitie problemen bij het combineren van studie en zorg. Sommige studerende ouders hebben een partner of een netwerk die hen kan helpen bij het verdelen van alle taken, of ze hebben een begripvolle docent of studiebegeleider die rekening houdt met hun situatie. Maar niet iedere studerende ouder heeft dit geluk.

Juridisch gezien hebben onderwijsinstellingen de verantwoordelijkheid om studerende ouders en zwangere studentes te ondersteunen in het combineren van deze zorgtaken en in het volgen van onderwijs. Onderwijsin-

stellingen hebben ten aanzien van zwangere studentes en studerende ouders bijzondere zorgplichten die onder meer voortvloeien uit de EU resolutie van 19 juni 2007⁴ om discriminatie te voorkomen dan wel tegen te gaan. Het Europees Parlement riep daarbij op om een regelgevend kader te schetsen, voorzieningen en maatregelen te treffen ten behoeve van jonge vrouwen in de Europese Unie om gezin en studies met elkaar te verzoenen dan wel te vergemakkelijken.

Het comité van de Verenigde Naties (VN) heeft inzake het Vrouwenverdrag in haar rapport aan de Nederlandse regering eind 2016 gesteld dat er iets gedaan moet worden aan het gemis aan beleid bij onderwijsinstellingen dat is gericht op zwangere studentes. Niet alle onderwijsinstellingen lijken zich hiervan voldoende bewust te zijn.

In de motie (31524-324)⁵ van de Tweede Kamerleden Kwint en Van den Hul, die op 14 juli 2017 is aangenomen, wordt de regering verzocht om een formeel recht op zwangerschapsverlof vast te leggen en de Examencommissie de opdracht te geven om een individueel examenprogramma voor zwangere studentes af te spreken om zo studievertraging te voorkomen. Daarnaast vraagt de motie te regelen dat zwangerschap en ouderschap redenen zijn om aanspraak te kunnen maken op extra ondersteuning. Het ministerie van OCW is op het moment van dit schrijven bezig uitvoering aan deze motie te geven.

Uit het rapport van de VU (Vrije Universiteit Amsterdam) ‘Student, Zwanger en Gelijke Behandeling’ blijkt dat onderwijsinstellingen (mbo, hbo en wo) nauwelijks

beschermende regelgeving hebben opgenomen in beleid of schoolreglementen zoals de Onderwijs- en examenregeling (OER) en dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de specifieke situatie van studerende ouders en zwangere studentes.

Enkele onderwijsinstellingen hebben te kennen gegeven nauwelijks regelgeving te hebben opgenomen onder het mom van “eigen verantwoordelijkheid en eigen schuld, dikke bult”. Andere onderwijsinstellingen geven aan reeds te werken met een protocol of een beleid of dat ze het opnemen van regelgeving niet nodig te vinden omdat zij reeds maatwerk leveren. Indien er individuele afspraken worden gemaakt, dan worden deze niet altijd schriftelijk vastgelegd. Als er al iets is geregeld of is vastgelegd voor deze groep, dan is dat lang niet altijd overal bekend. De huidige protocollen zijn over het algemeen genomen niet

Er is sprake van discriminatie op grond van geslacht wanneer de instelling geen uitzonderingsclausule ten aanzien van bepaalde onderwijsverplichtingen opneemt voor zwangere studentes en studerende ouders, ofwel voor studenten die zorgdragen voor kinderen, of wanneer de onderwijsinstelling nalaat om specifieke voorzieningen voor deze studenten te treffen zonder dit objectief te kunnen rechtvaardigen.

instellingsbreed geïmplementeerd en ze zijn niet altijd toegankelijk voor alle studerende ouders of zwangere studentes. Bovendien zijn de huidige protocollen sterk gericht op tienerouders en het voorkomen van en omgaan met ongewenste zwangerschappen, wat stigmatisering in de hand werkt.

Wanneer voor zwangere studentes en studerende ouders de toegang tot onderwijs wordt belemmerd en hun mogelijkheden om een opleiding af te ronden en een diploma te halen worden beperkt, is er ook sprake van strijd met het ‘recht op onderwijs’.

Voor de kwalificatie discriminatie is het overigens niet nodig om personen opzettelijk uit te sluiten. Van discriminatie kan ook sprake zijn als het een onbedoeld neven-effect is van schijnbaar neutrale regels.

1.2. Gedeelde verantwoordelijkheid

Als het gaat om uitval voorkomen van zwangere studentes en studerende ouders dan geeft de minister van OCW in haar Kamerbrief aan dat dit een verantwoordelijkheid is van de onderwijsinstellingen, maar ook van de betreffende student. De plichten die deze studenten als ouder hebben, lopen echter niet altijd gelijk aan de plichten als student. Uiteindelijk gaat het om een gedeelde verantwoordelijkheid waarbij de instelling bijzondere (zorg)plichten heeft ten aanzien van zwangere studentes en studerende ouders.

Geen enkele onderwijsinstelling wil dat studenten uitvallen. Zij doen hun best om ook zwangere studentes en studerende ouders op te leiden en hen te helpen een diploma te behalen. Er bestaat echter veel onduidelijkheid over de gedeelde verantwoordelijkheid. Wat kan een zwangere student of studerende ouder van de school verwachten? Wat mag de school vragen of eisen? Wanneer is er sprake van discriminatie? Welke beschermende maatregelen moeten minimaal geregeld zijn?

De problemen die studerende ouders en zwangere studentes ervaren hebben ook te maken met het niet benutten van bestaande wettelijke ruimte om oplossingen voor zwangere studentes en studerende ouders te creëren. Deze handleiding beschrijft die ruimte en heeft als doel duidelijkheid te verschaffen en discriminatie te voorkomen.

1.3. Praktijk op scholen

Zoals genoemd zijn er instellingen die al werken met begeleidingsprotocollen. Daarin staat hoe docenten, studiebegeleiders en zorgcoördinatoren om kunnen gaan met zwangere studentes en studerende ouders.

Dat geldt echter niet voor alle onderwijsinstellingen en als er een protocol is, dan is dat niet altijd bekend bij alle opleidingen en docenten. Bovendien zijn de protocollen sterk gericht op tienermoeders en het voorkomen van en omgaan met ongewenste of onbedoelde zwangerschappen, wat stigmatisering in de hand werkt. Een studerende ouder is niet per definitie ook een tienerouder. De reeds genoemde problemen die studerende ouders ervaren, hebben te maken met de specifieke combinatie van studie en zorg en staat los van leeftijd of opleidingsniveau.

Begeleidingsprotocollen ten aanzien van zwangere studentes en studerende ouders dienen leeftijdsonafhankelijk en instellingsbreed geïmplementeerd te zijn, zodat iedere zwangere student of studerende ouder er een beroep op kan doen, ongeacht leeftijd of opleidingsniveau, of welke opleiding iemand volgt.

Een dergelijk protocol ontslaat de onderwijsinstelling echter nog niet van de verplichting op grond van de GBW, een beleid te hanteren waarin een uitzonderingsclausule is opgenomen ten aanzien van bepaalde onder-

wijsverplichtingen voor zwangere studentes en studerende ouders.

Op grond van de GBW dient een onderwijsinstelling in haar beleid uitzonderingsclausules op te nemen voor zwangerschap en ouderschap. Daarnaast moet men voorzieningen treffen voor deze studenten als het gaat om hertentamens, stages, aanwezigheidsverplichting, flexibele roostering, verlof in verband met zwangerschap en/of zorg voor kinderen en tijd en ruimte om te kolven. Behalve in beleid is het belangrijk om individuele afspraken met de student te maken en deze gezamenlijke afspraken schriftelijk vast te leggen.

1.4. Voor wie

De handleiding is primair geschreven voor bekostigde onderwijsinstellingen vanuit de overheid. De strekking geldt echter ook voor niet bekostigde instellingen. Op het punt van het wettelijk verplicht aantal uren onderwijstijd en de mogelijkheid tot afwijking daarvan, kunnen echter andere wettelijke eisen gelden.

Deze handleiding is bruikbaar voor docenten en studiebegeleiders die te maken hebben of krijgen met zwangere studentes en studerende ouders en biedt daarbij eveneens de nodige input voor het vormen van beleid om discriminatie te voorkomen.

Niet iedere studerende moeder is een tienermoeder. Niet iedere zwangerschap is ongewenst of ongepland. Niet iedere jonge moeder heeft hulpverlening nodig. Pas op voor betutteling en bevoogding.

1.5. Terminologie studerende ouders versus tienerouders

Een studerende ouder is niet per definitie ook een tienerouder. Het gaat hier om de GBW en om de specifieke combinatie van studie en zorg, de al eerder genoemde knelpunten die hierdoor kunnen ontstaan, staan los van leeftijd en opleidingsniveau. Hierbij gaat het om praktische voorzieningen en faciliteiten binnen de onderwijsinstelling die de onderwijsinstelling zelf zou kunnen bieden. Denk hierbij aan een kolfruimte, een flexibel studierooster en hulp of coaching bij het maken van een evenwichtige verdeling tussen studie, stage, zorg en privé-leven.

De leeftijd van de studerende ouder waarop zij haar eerste kind gekregen heeft en de leeftijd van het kind zelf, doet voor GBW niet ter zake. Ook of de zwangerschap gepland was of niet doet voor de GBW wederom niet ter zake. Het gaat namelijk om de toegankelijkheid van het mbo en gelijke onderwijskansen voor alle vrouwen, ongeacht of de zwangerschap gepland is of niet en ongeacht leeftijd, opleidingsniveau, burgerlijke staat of geloofsovertuiging.

Met de term jonge moeders of jonge ouders wordt in de volksmond vaak de groep tienermoeders of tienerouders

aangeduid. Een tienermoeder kan ook wel een studerende moeder zijn, maar een studerende moeder is niet per definitie ook een tienermoeder. Het is belangrijk om de termen niet te verwarren en de groep studerende ouders niet te associëren met tienerouder problematiek. Indien de onderwijsinstelling werkt met een protocol, dan is het van belang dat de doelgroep waar het protocol zich op richt hierop aangepast is.

Tienerouders hebben over het algemeen genomen hulpverlening nodig, vaak op meerdere leefgebieden waaronder opvoedingsondersteuning. Hier mag men echter niet bij voorbaat van uit gaan bij een studerende (aanstaande) ouder. Niet alle studerende ouders hebben opvoedingsondersteuning en hulpverlening nodig.

Het Steunpunt Studerende Moeders signaleert dat de meeste studerende ouders met name behoeften hebben aan flexibiliteit, voorzieningen en faciliteiten vanuit de instelling om studie en zorg te kunnen combineren. Daarnaast zijn ook praktische hulp bij het maken van een efficiënte planning en een evenwichtige verdeling van studie/stage, zorg en privéleven van belang. Hulp die een onderwijsinstelling prima zelf kan bieden of in huis kan halen. Het Steunpunt signaleert helaas dat deze behoefte vanuit de instelling vaak geïnterpreteerd wordt als een behoefte aan hulpverlening, en studerende ouders onterecht worden doorverwezen naar hulpverlenende instanties.

De mensen bij deze hulpverlenende instanties zijn echter niet opgeleid in het begeleiden van studerende ouders bij

bijvoorbeeld het maken van een evenwichtige verdeling tussen studie en zorg. Bovendien hebben ze ook niet altijd kennis van de Wet Studiefinanciering, de GBW en andere regelgeving die voor studerende ouders van belang zijn. Als het gaat om zwangere studentes en de begeleiding van studerende ouders, vergt dit een eigen benadering en aanpak. Het Steunpunt Studerende Moeders heeft hiervoor een methode ontwikkeld alsmede een lespakket om de onderwijsinstellingen te helpen. Hierover meer in het hoofdstuk begeleiding.

Tot slot: iedere moeder verdient de kans om haar rol als moeder zelf te verkennen en vorm te geven. Hier past grote terughoudendheid van de onderwijsinstellingen als het gaat om jonge ouders of tienerouders. Als onderwijsinstelling dient men eerst samen met de studerende ouder in kwestie te kijken naar wat de student nodig heeft vanuit de onderwijsinstelling om studie en zorg te kunnen combineren, alvorens haar door te verwijzen naar hulpverlening of andere instanties.

1.6. Studerende alleenstaande moeders en vaders

Er zijn meer alleenstaande moeders dan alleenstaande vaders⁶ die ook met de volledige last bezorgd zijn en deze zorg combineren met een opleiding en/of werk. Dit heeft te maken met het feit dat in Nederland de kinderen over het algemeen genomen vaker bij de moeder blijven wonen na een scheiding. De groep alleenstaande moeders blijft groeien.

Het is de ervaring vanuit het Steunpunt Studerende Moeders dat de vragen van studerende vaders anders van aard zijn dan de vragen van studerende moeders die met de volledige zorg voor hun kinderen belast zijn. Desalniettemin kan men waar studerende moeders geschreven is, ook studerende vaders lezen. Het gaat echter om de combinatie van studie en (volledige) zorg als ook de seksspecifieke omstandigheden waar instellingen rekening mee dienen te houden welke onlosmakelijk verbonden zijn aan vrouw zijn, zoals zwangerschap, bevalling en borstvoeding. Hier kan ook alleenstaand moederschap onder vallen.

2. Zwangerschap

Op grond van de GBW mogen zwangerschap en ouderschap geen enkele rol spelen in de besluitvorming om iemand aan te nemen dan wel uit te schrijven voor een opleiding. Uitschrijven op grond van zwangerschap is niet toegestaan op grond van de GBW. Uitschrijven op grond van ouderschap of de zorg voor kinderen, is niet toegestaan indien dit niet objectief kan worden gerechtvaardigd.

Een zwangerschap hoeft geen reden te zijn voor het voortijdig beëindigen van de opleiding. Ook hoeft het volgen van een opleiding geen reden te zijn om de zwangerschap voortijdig te beëindigen. Het een hoeft het ander niet uit te sluiten. Het is belangrijk, in geval van ongeplande zwangerschappen, dit ook zo te communiceren naar zwangere studentes zodat zij een weloverwogen keuze kunnen maken.

Pas op bij doorverwijzingen

Wanneer een student aangeeft zwanger te zijn en zelf nog niet weet of zij de zwangerschap wil afbreken of voldragen, kan er doorverwezen worden naar organisaties die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van dit keuze-

Onderwijsinstellingen hebben een bijzondere zorgplicht ten aanzien van zwangere studenten. Zwangerschap is een sekse-gebonden omstandigheid waarmee rekening gehouden moet worden om discriminatie te voorkomen. Er mag geen onderscheid gemaakt worden op grond van geslacht of sekse-gebonden omstandigheden. De zorgplicht van de onderwijsinstelling blijkt uit de rechtspraak.

proces. Het is hierbij wel van groot belang dat de student ten allen tijde de boodschap mee krijgt, dat zij niet hoeft te kiezen tussen de opleiding en het kind en dat er regelingen bestaan om studie en kind te combineren. Ook moet duidelijk gemaakt worden dat wat zij ook besluit, het háár eigen besluit dient te zijn. Om deze reden is het belangrijk kennis te nemen van de achtergronden van de desbetreffende hulpverlenende instantie waar naar doorverwezen wordt. In de bijlage is een adressenlijst opgenomen van instanties die hulp kunnen bieden bij ongeplande zwangerschappen en die onafhankelijk zijn van bijvoorbeeld geloofsovertuiging.

Zoals eerder genoemd hebben onderwijsinstellingen ten aanzien van zwangere studentes en studerende ouders een bijzondere zorgplicht en dienen onderwijsinstellingen op grond van de GBW in beleid een uitzonderingsclausule op te nemen voor zwangere studentes en voorzieningen te treffen.

Ook het College voor de Rechten van de Mens (CRM)⁷ sprak zich hierover uit op 29 juli 2009 en oordeelde dat onderwijsinstellingen rekening dienen te houden met zwangerschap als bijzondere omstandigheid; er mag geen onderscheid gemaakt worden op grond van geslacht of eigensoortige sekse-gebonden omstandigheden. De uitspraak heeft betrekking op alle onderwijsinstellingen.

2.1. Zwangerschapsverlof

Er is op dit moment geen formeel recht op zwangerschapsverlof voor studenten en daarmee ook geen zwangerschapsverlofregeling. Daar gaat de motie (31524-324) die op 4 juli 2017 is aangenomen, verandering in brengen.

De motie geeft mbo studenten een wettelijk recht op zwangerschapsverlof en faciliteiten om studie en kind met elkaar te combineren. Deze motie biedt jonge vrouwen bescherming en voorkomt willekeur en misverstanden over hun rechten. Deze motie moet op het moment van dit schrijven nog nader worden uitgewerkt.

Het CRM heeft in eerdere uitspraken aan onderwijsinstellingen geadviseerd om afspraken zoals vastgelegd in de Wet Arbeid en Zorg (WaZo) te gebruiken als richtlijn voor studenten (zie bijlage 2. Tot de wet is ingevoerd, is het aan te bevelen het advies van het CRM op te volgen om discriminatie te voorkomen dan wel uit te sluiten).

2.2. Bevalling

Afspraken over bevallingsverlof dienen, net als voor zwangerschapsverlof, schriftelijk te worden vastgelegd. Over de vermoedelijk terugkeerdatum naar school, inhaal-mogelijkheden en aanwezigheid moeten afspraken worden gemaakt. Ook over wijze van kennisgeving van de geboorte van het kind en over communicatie naar docenten en medestudenten wordt aanbevolen om afspraken te maken.

Worden er problemen voorzien rondom de bevalling? Dan dient dit ook genoteerd te worden, zodat de opleiding hier alvast kennis van kan nemen en er rekening mee kan houden.

Het kan zijn dat een zwangere student tot aan de beval-lingsdatum onderwijs wil blijven volgen. Deze beslissing is geheel aan de zwangere student zelf. De afspraken moeten flexibel aangepast kunnen worden indien de eerder gemaakte afspraken toch te hoog gegrepen zijn dan wel tegenvallen bij de zwangere student of net bevallen student.

2.3. Kolfruimte

In het beleid van de instelling moeten ook regelingen rond het kolven worden vastgelegd. Er moet worden aangegeven welke kolfruimtes ter beschikking staan voor studenten en op welke manier studenten daar gebruik van kunnen maken. Wanneer een student aangeeft te willen kolven dan is het wenselijk afspraken te maken over de ruimte en tijdstippen. Het is goed om ook deze afspraken schriftelijk vast te leggen, periodiek te evalueren en zo nodig bij te stellen.

3. Inschrijving opleiding

Op grond van de GBW mag zwangerschap en ouderschap geen enkele rol spelen in de besluitvorming om iemand aan te nemen dan wel uit te schrijven voor een opleiding. Het is evenmin geoorloofd om persoonlijke vragen te stellen hoe de student denkt de studie en zorg te zullen gaan combineren of over hoe de opvang geregeld is. Dit neemt niet weg dat dat de onderwijsinstelling met de student kan meedenken over mogelijke oplossingen voor problemen waar de student tegenaan loopt.

De opleiding kan de student wel informeren over de opzet van de opleiding (zoals aanwezigheid en beroepspraktijkvorming (BPV) en kan er gevraagd worden naar wat de student zelf denkt nodig te hebben om de opleiding te kunnen volgen. Het is van belang dat de student op de hoogte is van haar rechten als zwangere student of als studerende ouder en dient de student te weten om welke voorzieningen de student kan vragen.

4. Aanwezigheidsplicht

Scholen kunnen zelf afspraken maken met studenten over hun aanwezigheid en over het moment waarop zij examens afleggen als de omstandigheden daartoe aanleiding geven.

In het servicedocument van de Inspectie van het Onderwijs ‘Onderwijstijd in het mbo in relatie tot jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte’ van 18 mei 2016⁸ wordt uitgelegd hoe dat kan worden georganiseerd. Zwangere studentes alsmede studerende ouders kunnen gezien worden als studenten met een ondersteuningsbehoefte. Met name alleenstaande studerende ouders lopen een risico op overbelasting omdat zij immers alle ballen tegelijkertijd in de lucht moeten zien te houden.

Studenten die zich melden bij het Steunpunt Studerende Moeders laten weten vaak in de knoop te komen met de aanwezigheidsplicht. Zwangere studentes moeten bijvoorbeeld voor controle naar een verloskundige. Een zwangere student dient dit soort afspraken weliswaar zoveel mogelijk buiten het schoolrooster om te maken, maar is hierbij afhankelijk van de verloskundige praktijk; de werktijden van een verloskundige kunnen binnen het schoolrooster vallen.

Wanneer de baby pas geboren is of nog jong is, zal de moeder met enige regelmaat de verloskundige dan wel een arts dienen te bezoeken voor controle afspraken en de baby zal met regelmaat naar het consultatiebureau moeten. Belangrijk is om hiermee rekening te houden en er gezamenlijke afspraken over te maken. Er wordt nog vaak tegen studerende ouders gezegd dat iemand anders dan maar met de baby naar deze afspraken moet gaan. Meer begrip voor de keuze van een kersverse moeder om zelf bij dit soort momenten of levensgebeurtenissen te willen zijn, is nodig.

Scholen zijn verplicht om verzuim te registreren en frequent en langdurig verzuim te melden. In relatie tot aanwezigheidsplicht kan dat ook onduidelijkheid veroorzaken. Het voldoen aan de urennorm op zich is op alle niveaus geen voorwaarde meer voor de bekostiging. Van de urennormering als ook de aanwezigheidsplicht kan worden afgeweken en hoeft voor de studerende (aanstaande) ouder dan ook geen belemmering te vormen. Zie daarover het hoofdstuk ‘Individuele aanpassingen’ als ook het hoofdstuk ‘Verzuim en verzuimregistratie’.

5. Individuele aanpassingen

Wanneer een studerende ouder vraagt om (meer) flexibiliteit vanuit de opleiding, dan dient dit verzoek serieus in overweging genomen te worden. Wat betreft het studierooster zegt het CRM (zie bijlage 2) dat deze indirect discriminerend kan zijn voor studenten met kinderen (dit zijn meestal vrouwen), namelijk als er geen rekening wordt gehouden met zorgtaken. Als een student vanwege zorgtaken om een aangepast rooster vraagt, dient dit verwezenlijkt te worden. Alleen als hier een objectieve rechtvaardiging voor is, mag de onderwijsinstelling dit verzoek afwijzen.

Het voldoen aan de urennorm op zich is op alle niveaus geen voorwaarde meer voor de bekostiging. Van de urennormering als ook de aanwezigheidsplicht kan immers worden afgeweken. Wanneer een studerende ouder aangeeft moeite te hebben met de aanwezigheidsplicht in verband met de zorgplicht voor haar/zijn kind(eren), dan kán hier dus ook flexibeler mee omgegaan worden.

Een aangepast rooster (en onderwijsprogrammering, zie paragraaf ‘aangepast programma’) voor een individuele student kan worden geregeld door daar aparte afspraken

over te maken en die zwart op wit vast te leggen. Voor een studerende ouder kan de onderwijsinstelling samen met de student afspreken hoe ze omgaan met lessen en stage. In het geval van zwangerschap kunnen er afspraken gemaakt worden over hoe om te gaan met lessen en stage in de zes weken voor de geplande bevalling, wanneer de student weer begint met de opleiding en voor hoeveel uur, wanneer alles naar verwachting verloopt. Ook de implicaties voor de (duur van de) rest van de opleiding kan daarin worden meegenomen. Niet voor iedere opleiding zal dit allemaal gemakkelijk te regelen zijn. Het is van belang dat beide partijen zoeken naar oplossingen en deze vast leggen. Hierbij mogen de verplichte richtlijnen en verdragen⁹ nooit uit het oog worden verloren

Wat betreft het studierooster zegt het CRM dat deze indirect discriminerend kan zijn voor studenten met kinderen (dit zijn meestal vrouwen), namelijk als er geen rekening wordt gehouden met zorgtaken. Als een student vanwege zorgtaken om een aangepast rooster vraagt, is het dus zaak dit verzoek serieus in overweging te nemen. Alleen als hier een objectieve rechtvaardiging voor is, mag de onderwijsinstelling dit verzoek afwijzen.

Daarbij is eveneens van belang dat een student niet van te voren kan overzien hoe de zorg voor een kind in combinatie met het volgen van een opleiding gaat verlopen. De afspraken die hierover gemaakt worden en vast gelegd zijn, zouden daarom periodiek aangepast moeten worden. Het is aan te bevelen om vooraf termijnen af te spreken waarop de afspraken worden geëvalueerd en zo nodig worden bijgesteld.

Dat er afspraken gemaakt kunnen worden, weten niet alle studenten. Het is daarom aan te bevelen een passage ‘zwangerschap en ouderschap of ‘studie en kind’ op te nemen in bijvoorbeeld de studiegids of schoolwebsite waarin zowel plichten als rechten zijn aangegeven zodat het voor alle partijen duidelijk is. Het Steunpunt Stude-rende Moeders kan een onderwijsinstelling hierbij helpen en kan eveneens en desgewenst controleren of de tekst van de informatievoorziening voldoet aan de GBW.

6. Traject voor een groep

Naast mogelijkheden voor individuele studenten, kunnen instellingen ook voor groepen studenten de opleiding anders inrichten. Ze kunnen daarbij afwijken van de wettelijke urennorm als er een onderwijsvisie ten grondslag ligt aan het programma, de deelnemers tevreden zijn over de kwaliteit van het onderwijs en het afwijken van de uren is afgestemd met de deelnemersraad.

Een dergelijk traject lijkt eerder een oplossing te bieden voor studerende ouders die een specifieke opleiding willen volgen dan voor zwangere studentes maar het is voor beiden groepen een mogelijkheid. De vraag is natuurlijk ook wat de voorkeur van de student zelf is.

Uiteraard moeten studenten - waarvoor aanpassingen in onderwijstijd zijn gemaakt - aan de voor die opleiding geldende kwalificatie-eisen, inclusief wettelijke beroepsvereisten, voldoen. Zij krijgen pas een diploma als zij het examen met goed gevolg hebben afgelegd. De mate van verzuim kan er bijvoorbeeld toe leiden dat niet alle BPV-onderdelen voldoende aan bod zijn gekomen en de student een verlengde of een alternatieve BPV moet lopen.

Belangrijk hierbij is dan dat enkel de alternatieve BPV of verlengde BPV gevolgd moet worden en de student niet een heel studiejaar inclusief alle lessen opnieuw hoeft te volgen.

Zie voor verdere voorwaarden het servicedocument van de Inspectie van Onderwijs ‘Onderwijstijd in het mbo in relatie tot jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte’. Deze is te vinden op de website van de onderwijsinspectie (zie noot 8).

7. Aangepast inhoudelijk programma

Behalve aanpassingen aan de onderwijstijd, de roostering, is het in sommige gevallen ook mogelijk om de invulling van het onderwijsprogramma aan te passen. Die aanpassing moet dan wel aan de criteria van de Wet educatie en beroepsonderwijs (hierna: WEB) voldoen en mag niet ten koste gaan van de op basis van het kwalificatiedossier vereiste competentieontwikkeling. Denk aan een aangepaste bpv-plek met een andere belasting. De student moet uiteraard wel voldoen aan alle kwalificatie-eisen, inclusief de wettelijke beroepsvereisten om een diploma te kunnen halen. Aanpassingen aan het inhoudelijk programma kunnen alleen op individuele basis worden gemaakt.

8. (Her)tentamens en bindend studieadvies

Er dient in het beleid of de regelgeving van de onderwijsinstelling en in de formele regelingen rond Onderwijs- en Examenreglement (hierna: OER) en bindend studieadvies (hierna: BSA) een **expliciete** beschermingsmaatregel opgenomen te zijn voor zwangere en pas bevallen studenten. Bijvoorbeeld ten aanzien van herkansingen en het BSA. Zo mag een (herkansings)tentamen bijvoorbeeld niet in de zwangerschap dan wel bevallingsverlof periode van de studerende moeder vallen en mogen er geen extra kosten in rekening gebracht worden indien er aan de herkansing een zwangerschap of bevalling ten grondslag ligt. Daarnaast is het belangrijk om hierover ook individuele afspraken met de student te maken en deze vast te leggen.

9. Stages

Het vinden van een geschikte stageplaats is een verantwoordelijkheid van zowel de student als de onderwijsinstelling. Een onderwijsinstelling dient hulp te bieden bij het zoeken naar geschikte stageplaatsen.

Er dient in de regelgeving van de onderwijsinstelling **expliciet** te worden aangegeven hoe er wordt omgegaan met stages wanneer er sprake is van zwangerschap of bij zorg voor kinderen.

In de stage bpv overeenkomst kunnen specifieke afspraken tussen student, stagebedrijf en school worden vastgelegd. Ook een stagebedrijf moet hier rekening mee houden zoals voor werkgevers is vast gelegd in de WaZo en de collectieve arbeidsovereenkomst (cao). Ook een stagebedrijf mag niet discrimineren en mag iemand dus ook niet weigeren wegens zwangerschap of de zorg voor kinderen. Een student met kinderen evenals alleenstaande ouders kunnen door werkgevers of stagebedrijven als “niet flexibel” beschouwd worden. Hier dient de onderwijsinstelling oog voor te houden en indien nodig te bemiddelen. Coaching van student kan echter wel nodig zijn. Zie hierover het hoofdstuk begeleiding.

10. Vastleggen afspraken

Ook maatwerk afspraken die met een individuele student gemaakt zijn, moeten worden vastgelegd om misverstanden te voorkomen. De onderwijsinstelling kan zich hiermee immers verantwoorden.

De onderwijsmanager bepaalt uiteindelijk per individuele situatie wat de mogelijkheden zijn binnen en buiten het standaard programma en moet hierbij rekening houden met de GBW als het gaat om zwangere studentes en studenten die de zorg hebben voor een of meerdere kinderen. Vervolgens dient er met de student afgesproken te worden wat er nodig is om de opleiding te volgen en met een diploma af te kunnen ronden. De afspraken die gemaakt zijn, moeten worden vastgelegd (art. 8.1.3 WEB). Momenten voor evaluatie en eventueel bijstelling van de afspraken kunnen hierin ook worden opgenomen.

Momenten om afspraken bij te stellen kunnen zijn:

- tijdens de zwangerschap;
- na bevalling;
- bij terugkeer naar school en
- het moment dat het kind start op de kinderopvang.

Belangrijk hierbij is om de student de ruimte en gelegenheid te bieden om te allen tijde te vragen om een bijstelling of een evaluatiemoment wanneer zij vastloopt of moeite ervaart in het combineren van de zwangerschap, ouderschap en opleiding.

Bij verantwoording over de gemaakte afspraken moeten scholen kunnen onderbouwen dat er inderdaad (al dan niet tijdelijk) geen regulier onderwijsprogramma door de student gevolgd kon worden. Dat kan aangetoond worden door dat alle individuele afspraken zwart op wit zijn vast gelegd. Ter onderbouwing kan daarbij bijvoorbeeld een verklaring van een arts, jeugdzorg of maatschappelijk werk toegevoegd worden. De student kan deze bewijsstukken verzamelen wanneer de student hierop gewezen wordt. Het is hierbij van belang de student te laten weten dat dit niet uit wantrouwen gevraagd wordt, maar ter verantwoording voor de onderwijsinstelling.

Afwezigheid als gevolg van een ziek kind van een alleenstaande studerende moeder registreren als ongeoorloofd verzuim is een vorm van indirecte seksediscriminatie. Dit is alleen geoorloofd indien de school dit objectief kan rechtvaardigen.¹⁰

11. Verzuim en verzuimregistratie

Afwezigheid als gevolg van zwangerschap of bevalling registreren als ongeoorloofd verzuim is bij wet verboden omdat dit een vorm is van (indirecte) sekse-specifieke discriminatie. Dit geldt ook voor afwezigheid als gevolg van een ziek kind van een alleenstaande studerende moeder. In geval van zwangerschap en bevalling als ook over hoe om te gaan met ziekte zijn dan ook aparte afspraken met de studente nodig die schriftelijk zijn vastgelegd.

Onderwijsinstellingen zijn vanuit de WEB (artikel 8.1.7 WEB) verplicht om controle te voeren op langdurig afwezigheid. Daartoe moeten scholen verzuimbeleid formuleren en verzuim registreren.

Onder afwezigheid met geldige reden wordt in de wet verstaan afwezigheid wegens ziekte van de deelnemers, welke ziektes uitsluitend kan worden aangetoond door middel van een gedagtekende verklaring van een arts, en afwezigheid wegens bijzondere familieomstandigheden. Door in geval van zwangerschap, bevalling en bij zorg voor kinderen afspraken over aanwezigheid en onderwijs-deelname met de student te maken en die schriftelijk vast te leggen baken je af wat als geoorloofd verzuim geldt. Wanneer de afspraken over aanwezigheid vastgelegd zijn,

dan is er sprake van geoorloofd verzuim. De school registreert dat als zodanig en meldt dat aan leerplicht/RMC coördinator.

Jongeren van achttien jaar en ouder vallen weliswaar niet meer onder de Leerplichtwet 1969, maar ook zij kunnen niet zomaar les- of praktijktijd verzuimen. Tot de leeftijd van 23 jaar of totdat de student een startkwalificatie heeft behaald, is de opleiding verplicht een melding te doen bij afwezigheid zonder geldige reden over gedurende een aaneengesloten periode van ten minste vier weken (art. 8.1.8a WEB). Dus niet wanneer een studenten regelmatig een of meerdere dagen niet aanwezig is.

De opleiding is pas verplicht een melding te maken van afwezigheid zonder geldige reden na een aaneengesloten periode van vier weken om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan. De student kan ook aanspraak op studiefinanciering verliezen. Zie hiervoor het hoofdstuk over studiefinanciering.

Het is verstandig bij het maken van afspraken rekening te houden met de onvoorspelbaarheid van de situatie. Het verloop van een zwangerschap is bijvoorbeeld niet te voorspellen en kinderen kunnen onverwacht ziek worden of extra zorg nodig hebben.

Bij verantwoording over de gemaakte afspraken moeten scholen kunnen onderbouwen dat er inderdaad (al dan niet tijdelijk) geen regulier onderwijsprogramma door de student gevolgd kan worden. Dat kan aangetoond worden door dat alle individuele afspraken zijn vastgelegd.

Mocht een student zich niet houden aan de gemaakte afspraken dan is dit aanleiding voor een gesprek en eventuele bijstelling van de afspraken. Het kan zijn dat er bijzondere omstandigheden zijn of dat de student het toch moeilijk vindt om de opleiding te combineren met de zorg voor het kind.

In een gesprek waarbij de docent of begeleider begrip toont (in plaats van een strenge dan wel straffende benadering) ontstaat er ruimte om samen te onderzoeken wat de aanleiding is en wat er nodig is om de combinatie enigszins te vergemakkelijken indien de aanleiding hiertoe reden geeft. Uitgangspunt bij deze evaluaties is steeds de intentie van alle partijen dat de student in kwestie de opleiding met een diploma zal afronden.

Wanneer de school van mening is dat de student zich niet aan de gemaakte afspraken heeft gehouden en toch verzuimt, dan is de instelling verplicht om de student als ‘ongeoorloofd’ afwezig te registreren. Eerder niet, men moet genoemde stappen kunnen aantonen. Het is dan ook aan te raden gespreksverslagen en evaluatieverslagen te maken.

Het is belangrijk om in gesprek te blijven met de studerende ouder. Wanneer men van tijd tot tijd de gemaakte afspraken evalueert dan kan verzuim en uitval voorkomen worden. Is de student een of twee keer niet aanwezig geweest zonder opgaaf van reden, ga dan altijd eerst een gesprek aan. Wijs daarbij niet meteen op haar/zijn plichten maar probeer eerst te achterhalen wat de achterliggende reden is geweest. Jonge ouders hebben over het

algemeen al snel het gevoel zich te moeten bewijzen omdat ze jong ouder zijn geworden en kunnen het daarom moeilijk vinden om hulp te vragen.

Ook aangeven dat de combinatie van opleiding en de zorg voor een kind vermoeiend kan zijn, kan moeilijk zijn. Het ouderschap is immers iets nieuws en iedere ouder moet daarin haar of zijn draai vinden. Laat als docent of begeleider weten dat je beschikbaar bent voor overleg als dingen anders lopen dan gepland. Wanneer in een gesprek begrip wordt getoond, dan zal zij zich meer op haar gemak voelen om erover te praten. Dan kan er samen onderzocht worden hoe zij het beste ondersteund kan worden en welke voorzieningen of faciliteiten zij nodig heeft om alles in goede banen te leiden.

12. Begeleiding

Het begeleiden van zwangere studentes en studerende ouders in het combineren van studie en kind vergt een eigen benadering en specifieke kennis.

Het is belangrijk om na te gaan waar en op welk vlak de behoefte van de student liggen. Wat hebben zij aan begeleiding of faciliteiten nodig vanuit de opleiding om door te kunnen gaan met hun opleiding en om de combinatie van studie en kind zo soepel mogelijk te kunnen laten verlopen? Daarover moeten afspraken worden gemaakt.

Hoewel het wenselijk kan zijn een student door te verwijzen naar hulpverlening of een vorm van opvoedingsondersteuning buiten de onderwijsinstelling, signaleert het Steunpunt Studerende Moeders dat zwangere studentes en studerende moeders al vrij snel doorverwezen worden naar externe hulpverlenende instanties of een cursus opvoedingsondersteuning, terwijl de behoefte van studerende ouders eerder liggen bij faciliteiten en voorzieningen binnen het onderwijs om studie en zorg zo soepel mogelijk te laten verlopen, als ook begeleiding bij het maken van een planning en evenwichtige verdeling van studie/stage, zorg en privéleven. Dit laatste wordt over

het algemeen niet geboden vanuit de instelling terwijl hier wel behoefte aan kan zijn en voortijdig uitval kan voorkomen.

Smart Mama Coach Methode

De Smart Mama Coach Methode is een methode voor de begeleiding van jonge en alleenstaande moeders in zowel de toeleiding naar school/werk als tijdens bij het creëren van een evenwichtige verdeling van studie, werk, zorg en priveleven.

SMCLespakket

Het SMC Lesprogramma is aan de hand van deze methode ontwikkeld. Het SMCLespakket behandelt diverse thema's die voor studerende moeders van belang zijn tijdens de studie en heeft tot doel het studiesucces te versterken en uitval te voorkomen. Het pakket bevat onder meer praktische hand outs waarmee een efficiënte planning en evenwichtige verdeling te maken is. Maar ook gespreksvaardigheden, eigen houding en dergelijke zijn aandachtspunten bij de begeleiding van zwangere studentes en studerende ouders. Onderwijsinstellingen kunnen aan de hand van het SMC Lespakket deze groep studenten zelf begeleiden (zowel individueel als groepsgewijs) en coachen.

Online Training studerende moeders

Het Steunpunt Studerende Moeders heeft een training ontwikkeld voor studerende moeders. Er is een veilige

online omgeving gecreëerd waarin studerende moeders de training in eigen tempo en op eigen locatie kunnen volgen. Ze worden geholpen om een eigen strategie te vinden voor een evenwichtige verdeling van studie, zorg en privéleven. In de afgelopen jaren heeft het Steunpunt Studerende Moeders samen met studerende moeders in het mbo en ho de nodige tips & tricks verzameld. Naar aanleiding hiervan is een basis ontwikkeld voor een efficiënte aanpak en wordt ervaringsdeskundigheid collectief beschikbaar. Het bevat inspirerende opdrachten die tot inzicht kunnen leiden en praktische tools werkbladen om het de studerende moeder makkelijker te maken bij het plannen en organiseren. Hierdoor hoeven studerende moeders het wiel niet opnieuw uit te vinden.

Onderwijsinstellingen kunnen de online training inkopen voor slechts enkele studerende moeders of voor een groep studerende moeders. Zodoende kan een eigen virtuele klas of peercoach groep gecreëerd worden. waarbij desgewenst, resultaten of de voortgang bijgehouden kan worden. De training kan, indien gewenst, ook fysiek op locatie/in company verzorgd worden.

Voor meer informatie: www.studerendemoeders.nl

13. Kinderopvang

Studerende ouders hebben recht op kinderopvangtoeslag als zij staan ingeschreven bij een school of instelling waarvoor ze studiefinanciering of een tegemoetkoming in de studiekosten kunnen krijgen. Ook al komen studerende alleenstaande ouders al gauw onder het minimum uit, er geldt altijd een resterende eigen bijdrage.

Gemeenten kennen een tegemoetkomingsregeling voor de eigen bijdrage kinderopvangkosten. Studerende ouders komen echter niet altijd in aanmerking omdat zij niet altijd tot de gemeentelijke doelgroep behoren. Ondanks het feit dat gemeenten jonge ouders tot 27 jaar een scholingsplicht op kan leggen (art.13 Wet Werk en Bijstand, hierna:WWB) wordt een tegemoetkoming in de eigen bijdrage kinderopvangkosten voor deze doelgroep in de verordeningen vaak over het hoofd gezien. Als de student dat wil kan de school eventueel een signaal daarover doorgeven aan het Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC). Dit is conform de gedragslijn zoals afgesproken tussen Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), sectororganisatie voor het primair onderwijs (PO-Raad, MBO Raad, Ingrado en Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB)).

Wanneer een docent of mentor vermoedt dat een studerende ouder moeite heeft met betalen van de eigen bijdrage kinderopvang en deze wordt niet door de gemeente vergoed, dan is het goed om een gesprek met de studerende ouder aan te gaan en gezamenlijk te kijken welke oplossingen mogelijk zijn. Is een aanpassing in het rooster nodig of kan zij de lessen op andere tijdstippen in een andere klas mee volgen? Hoe ziet het netwerk van de studerende ouder er bijvoorbeeld uit en zijn er familieleden of kennissen die hierbij kunnen helpen? In het Smart Mama Coachprogramma Lespakket is aangegeven hoe je de studerende ouder hierbij kan coachen en hoe de studerende ouder bijvoorbeeld het eigen netwerk in kaart kan brengen.

14. Studiefinanciering en studiefondsen

Studiefinanciering kan bestaan uit 5 onderdelen: een basisbeurs, een aanvullende beurs, een lening, een studentenreisproduct en de eenoudertoeslag. De basisbeurs en het studentenreisproduct zijn er voor iedereen. Een aanvullende beurs en een lening kan een student extra aanvragen. De eenoudertoeslag is een extra toeslag voor BOL-studenten met één of meer kinderen en moet ook door de student zelf aangevraagd worden.

De partnertoeslag van de Dienst Uitvoering Onderwijs (hierna: DUO) voor studerende ouders is opgeheven en overgeheveld naar de gemeenten, indien de studerende moeder een partner heeft en of samenwoont dan dienen zij zich voor een aanvullende uitkering te richten tot de gemeente waarin zij woonachtig zijn.

Ervaring van het Steunpunt Studerende Moeders is echter dat meeste gemeenten geen aanvulling toekennen met als verklaring dat zij bij DUO nog kunnen lenen. Ook signaleren zij dat studerende ouders of zwangere studentes niet altijd bekend zijn met de regeling eenoudertoeslag van DUO of het bestaan van studiefondsen. Deze particuliere studiefondsen kunnen een financiële bijdrage verstrekken voor het schoolgeld en of benodigde

studieboeken/materialen. Het is van belang een zwangere student tijdig te informeren over het bestaan van dergelijke regelingen om uitval vanuit financiële overwegingen te voorkomen.

Meer informatie over studiefondsen voor studerende ouders: <http://studerendemoeders.nl/studiefondsen/>

14.1. Onderscheid opleidingsniveaus

Voor opleidingen op niveau 1 of 2 zijn basisbeurs, studentenreisproduct en eventuele aanvullende beurs als ook de eenoudertoeslag altijd een gift. Wanneer een student een opleiding op niveau 3 of 4 doet dan worden de basisbeurs, studentenreisproduct en aanvullende beurs pas een gift als de student binnen 10 jaar het diploma heeft behaald. Dit geldt eveneens voor de eenoudertoeslag van DUO.

De eenoudertoeslag is bedoeld voor het onderhoud van het kind van de studerende alleenstaande moeder. Indien de moeder niet op tijd afstudeert, dan moet ook de eenoudertoeslag worden terugbetaald.

Waar ook veel onduidelijkheid over bestaat is de termijn van 10 jaar: Indien een student in plaats van bijvoorbeeld 3 jaar het diploma binnen 3 jaar én 7 maanden haalt vanwege zwangerschap of de zorg voor kinderen, dan behaalt de student het diploma weliswaar binnen het termijn van 10 jaar maar moet wel de studiefinanciering voor die 7 maanden dat de student er langer over deed, worden terugbetaald. Dit geldt voor alle studenten die langer over hun opleiding doen. Voor studenten die zwanger worden en een kind krijgen tijdens hun studie is, is het doorgaans evident dat zij vertraging oplopen. Dit is een doorn in het oog bij genoemde NGO's.

Het is dus ook om financiële redenen noodzakelijk om bij zwangere studentes en studerende ouders er alles aan te doen om te studievertraging tot een minimum te beperken.

De diplomatermijn van 10 jaar kan worden verlengd wanneer een student als direct gevolg van “bijzondere omstandigheden van tijdelijke aard” niet in staat is binnen de diplomatermijn het diploma te behalen. Zwangerschap wordt **niet** als een bijzondere omstandigheid van tijdelijke aard aangemerkt. Zwangerschapsverlof en/of de zorg voor een jonge kind dan wel kinderen levert dan ook geen grond voor aanspraak op verlenging van de diplomatermijn. Verlenging van de diplomatermijn kan alleen wanneer er sprake is van een zwangerschap die niet normaal verloopt, zo staat aangegeven op de website van DUO:

<https://duo.nl/particulier/studievertraging/verlenging-van-de-prestatiebeurs.jsp>

Behaalt de student geen diploma, dan moet de basisbeurs, aanvullende beurs en de kosten van het studentenreis-product en de eventuele eenoudertoeslag worden terugbetaald. Alleen de aanvullende beurs over je eerste 12 maanden met studiefinanciering mag je houden. Studenten kunnen langer lenen dan de nominale duur van hun opleiding.

14.2. Studievertraging en schulden

Gemaakte afspraken kunnen niet altijd voorkomen dat zwangere studentes of studenten met kinderen, vertraging oplopen. Het is onrealistisch om te verwachten dat ze binnen de nominale studieduur hun opleiding afronden. Voorlichting, goede begeleiding en het maken van afspraken is hier van belang.

Iedere meerderjarige is zelf verantwoordelijk voor de financiële verplichtingen die hij of zij aangaat. Het is echter wel goed om te realiseren dat adviezen daarover vanuit de instelling consequenties hebben en regelingen complex zijn en er verschillen kunnen zijn tussen gemeenten.

Wanneer een student de studiefinanciering in de periode van verminderde deelname en afwezigheid vanwege bijvoorbeeld de bevalling, laat doorlopen dan heeft dat mogelijk consequenties.

Voor mbo opleidingen op niveau 1 en 2 hoeft de ontvangen studiefinanciering helemaal niet terug te worden betaald. Wanneer een student naast de basisbeurs en eventueel aanvullende beurs (afhankelijk van inkomen van ouders) een lening afsluit dan moet de lening uiteraard wel worden terugbetaald. Een student die langer over de opleiding doet en een lening heeft, bouwt dan

wel een hogere studieschuld op. En een zwangere of pas bevallen student die ingeschreven blijft staan en daardoor studiefinanciering blijft ontvangen, wordt door sommige docenten of begeleiders ervaren als onrechtvaardig. Maar in sommige gevallen is het beter om studiefinanciering door te laten lopen, zoals in het geval van aankomende alleenstaande moeders. Indien er geen andere inkomstenbronnen aanwezig zijn en er geen partner is met een inkomen, dan is het door laten lopen van de studiefinanciering de beste oplossing.

Een alternatief is het aanvragen van een bijstandsuitkering maar dat betekent stoppen met school. Sommige instellingen willen studenten behoeden voor schulden en adviseren de studenten om zich uit te schrijven. De praktijk wijst uit dat het nog niet zo vanzelfsprekend eenvoudig is om vanuit de bijstand weer terug naar school te gaan. Bovendien geldt er voor het toekennen van een bijstandsuitkering een wachttermijn (vastgelegd in art. 41 lid 4 van de Participatiewet) waardoor jonge aanstaande moeders al gauw in financiële problemen kan raken. Het is van belang dat de student in kwestie weet wat de voor- en nadelen zijn van de keuze het, al dan niet tijdelijk uitschrijven en het vervolgen van een opleiding. Ongeacht de keuze die gemaakt wordt, is het wenselijk om de gemaakte afspraken vast te leggen.

14.3. Gevolgen uitschrijving

Een student uitschrijven omdat hij/zij een kind heeft of een kind verwacht, is in strijd met de gelijkebehandeling-wetgeving.

Het al dan niet tijdelijk uitschrijven van een zwangere student bij de instelling heeft gevolgen voor de studiefinanciering. De meeste alleenstaande studerende moeders zijn afhankelijk van de studiefinanciering, daar het vaak de enige bron van inkomen is. Zwangere studentes kunnen ook afhankelijk zijn van de studiefinanciering.

Uitschrijving kan daarom verregaande (financiële) gevolgen hebben. Het is dan ook aan te raden om de voor- en nadelen van het wel of niet uitschrijven in goed overleg met de betreffende student op een rij te zetten om er voor te zorgen dat de student een weloverwogen keuze kan maken.

Daarnaast blijkt uit de praktijk dat wanneer een studente eenmaal is uitgeschreven, de drempel om weer terug te keren naar school vele malen hoger ligt. Jonge moeders of net bevallen moeders kunnen er tegenop zien om de studie te vervolgen en dit te combineren met een klein of pasgeboren kindje. Het is dus in meerdere opzichten vaker beter voor alle partijen om vertraging en uitschrijving te voorkomen door het opstellen van maatwerk afspraken.

14.4. Toeslagen

De eenoudertoeslag in de studiefinanciering van DUO is bedoeld voor het onderhoud van het kind of de kinderen die de student verzorgt. De eenoudertoeslag is onderdeel van de prestatiebeurs. Wanneer de student in kwestie niet tijdig afstudeert moet de prestatiebeurs worden terugbetalen inclusief de eenoudertoeslag.

Uit de praktijk blijkt dat de eenoudertoeslag in de studiefinanciering nog wel eens verward kan worden met de toeslagen van de belastingdienst. Dit betreft echter verschillende toeslagvormen.

Studerende ouders met enkel studiefinanciering als inkomstenbron, hebben in het algemeen ook recht op huurtoeslag, kindgebondenbudget, kinderbijslag, kinderopvangtoeslag. Zij hebben echter géén recht op de heffingskortingen van de belastingdienst, omdat de studiefinanciering niet gezien wordt als belastbaar inkomen.

Studerende ouders komen over het algemeen ook niet in aanmerking voor tegemoetkomingsregeling kinderopvang en de minimavoorzieningen voor de gemeenten. Ondanks het feit dat de hoogte van de studiefinanciering voor een alleenstaande ouder ook tot de minima kan worden gezien, behoren studerende ouders vaak niet tot de gemeentelijke doelgroep omdat deze groep in de verordeningen van de gemeenten vaak over het hoofd wordt gezien als het om minimavoorzieningen gaat. Het

doorverwijzen naar de gemeente heeft dan ook niet altijd zin. Let echter op; regelingen kunnen per gemeente verschillen.

De coalitie is van mening dat de studiefinanciering voor studerende alleenstaande moeders niet toereikend is en zelfs een bijstandsuitkering aantrekkelijker is (zie de brief van de Vereniging Vrouw en Recht).¹¹ Wanneer deze niet toereikend is, is het logisch dat er op een gegeven moment financiële achterstanden en schulden ontstaan.

Om te voorkomen dat studerende ouders uit financiële noodzaak voortijdig uitvallen, is eenduidige informatievoorziening belangrijk. Door hen bijvoorbeeld te wijzen op het bestaan van particuliere studiefondsen. Of ga bijvoorbeeld samen met de student in kwestie na welke financiële consequenties sommige keuzes kunnen hebben en welke gemeentelijke regelingen hierbij dan wel/niet van toepassing zijn.

Gemeenten hebben de vrijheid om bijvoorbeeld bijzondere bijstand te verlenen maar de ervaring vanuit het Steunpunt Studerende Moeders is dat dit over het algemeen wordt afgewezen en dat gemeenten doorverwijzen naar de extra rentedragende lening van DUO. De studerende alleenstaande moeders hebben dus weinig keuze. De coalitie onderzoekt nog of en in hoeverre dit in strijd is met de GBW. Ook hierover kan de onderwijsinstelling een signaal afgeven.

15. Scholingsplicht en samenwerking met gemeente en/of RMC

Een (jong)volwassene die in staat is om door het Rijk bekostigd onderwijs te volgen heeft tot de leeftijd van 27 jaar geen recht op bijstand. Zij worden doorverwezen naar DUO voor studiefinanciering. Dit heet de scholingsplicht (art. 13 WWB). De scholingsplicht heeft tot doel te voorkomen dat mensen al op jonge leeftijd afhankelijk worden van een uitkering. Belangrijk daarbij is dat de jong volwassene wel in staat moet zijn om onderwijs te volgen. De gemeente bepaalt dit op basis van een zorgvuldige beoordeling van het individuele geval. Die beoordeling vindt ook plaats bij zwangere vrouwen of ouders tot 27 jaar en die een beroep doen op een bijstandsuitkering.

In de praktijk blijkt dat vrijwel iedere jonge moeder of zwangere vrouw de scholingsplicht opgelegd wordt. Daar is in principe niks mis mee, behalve dat begeleiding in de stap (terug) naar school (een goed toeleidingstraject) vaak ontbreekt. In sommige gemeenten wordt daarom nu met het Smart Mama Coachprogramma gewerkt. Het helpt de school en vergroot de kans van slagen wanneer de ondersteuningsbehoefte van de student van te voren al in kaart

is gebracht en de student voorbereid is op terugkeer naar het onderwijs als zowel op de specifieke combinatie van ouderschap en studie.

Een jonge ouder heeft soms woonruimte nodig of betaalbare kinderopvang om aan het onderwijs te kunnen deelnemen. Goede samenwerking en goede afspraken zijn in het belang van zowel de gemeente als de onderwijsinstelling, als ook de jonge ouder in kwestie.

Gemeentelijke diensten, waaronder het gemeentelijke RMC en onderwijsinstellingen op lokaal en regionaal niveau moeten daarom met elkaar samenwerken. Gemeenten hebben ook niet altijd goed in de gaten waar studerende ouders tegen aanlopen of waar ze recht op hebben; het kan voor hen onduidelijk zijn. Dat studerende ouders een eigen bijdrage moeten betalen voor de kinderopvang wordt door de gemeente niet altijd gezien als een mogelijk probleem of een drempel voor onderwijsdeelname omdat zij de doelgroep niet goed in het vizier hebben.

Het terugleiden van niet-leerplichtige, voortijdige schoolverlaters tot 23 jaar naar het regulier onderwijs, is een kerntaak van het RMC. Soms is het terugleiden tegen de wens van de jongere zelf in (en soms ook ouder dan 23 jaar) Dat zijn lastige situaties voor het onderwijs. Ook dan is goede samenwerking met de gemeente nodig en is een passend toeleidingstraject van belang.

16. Informatieverstrekking

In eerdere brieven van de toenmalig minister van OCW de heer Ronald Plasterk is al geconstateerd dat de informatievoorziening voor studerende ouders tamelijk versnipperend is. Hier ligt ook een taak voor de onderwijsinstellingen.

Zoals eerder is genoemd lijken studenten niet te weten dat er afspraken gemaakt kunnen worden. En zoals ook eerder is genoemd weten ook docenten en begeleiders niet altijd wat er van hen verwacht wordt en wat zij van studerende ouders dan wel zwangere studentes mogen verwachten.

Het is daarom aan te bevelen een passage ‘zwangerschap en ouderschap of ‘studie en kind’ op te nemen in bijvoorbeeld de studiegids of schoolwebsite waarin zowel plichten als rechten zijn aangegeven rondom zwangerschap en studerende ouders zodat dit voor alle partijen duidelijk is. Een linkverwijzing naar www.studerendemoeders.nl op de schoolsite is ook aan te raden.

Het Steunpunt Studerende Moeders kan een onderwijsinstelling hierbij helpen en kan eveneens en desgewenst

controleren of de tekst van de informatievoorziening voldoet aan de GBW.

Er is een duidelijke informatievoorziening nodig. Denk hierbij aan informatie over:

- Studiefinanciering: hoe zit dat als je een kind verwacht of voor een kind zorgt?
- Schoolkosten: mogen kosten doorberekend worden als je wegens zwangerschap of bevalling langer over je studie doet?
- Kinderopvang en bekostiging
- Mogelijkheden tot afwijking urennorm en aanwezigheidsplicht
- Mogelijkheden opleiding, instelling, speciale trajecten

17. Klachtregeling mbo – Wet educatie en beroepsonderwijs (Web)

Mocht een student klachten hebben dan is het belangrijk dat de klachten eerst aangekaart worden bij de zorgcoördinator/LOB-docent en vervolgens de klachtenprocedure doorloopt.

De instelling dient er zorg voor te dragen dat de klachtenprocedure bekend is bij de studenten en de klachtenprocedure dient duidelijk te vinden en te raadplegen zijn. Dit kan door de klachtenprocedure te beschrijven op de website van de onderwijsinstelling.

Indien er geen kenbare klachtenprocedure bestaat: Toelating tot het beroepsonderwijs gebeurt op basis van inschrijving (art. 8.1.1 WEB). Beslissingen met betrekking tot verwijdering moeten schriftelijk vastgelegd worden (art. 8.1.1 lid 4 WEB). Die eis is niet vastgelegd voor het volwassenenonderwijs (art. art. 8.1.1b lid 2 WEB).

In het volwassenen en beroepsonderwijs is niet voorzien in een mogelijkheid om bezwaar te maken tegen een beslissing om toelating te weigeren. Er is eveneens niet voorzien in een wettelijke klachtregeling,¹² noch een wettelijke verplichting om zich aan te sluiten bij een

landelijke geschillencommissie. De WEB kent uitsluitend een beroepsmogelijkheid voor beslissingen van examinatoren of examencommissies en het bindend studieadvies (art. 1.6.1. jo. art. 7.5.1 lid 1 jo. art. 8.1.7a lid 5 WEB). Dit gebrek is in strijd met het kenbaarheidsvereiste en daarmee met de effectiviteit van rechtsbescherming.¹³

Zoals eerder vermeld mag een zwangerschap of de zorg voor kinderen dan wel het alleenstaand ouderschap geen reden zijn om toelating te weigeren. Is dit toch het geval, of zijn er aanwijzingen dat dit mogelijke achterliggende redenen zijn geweest om toelating te weigeren, dan kan de persoon die afgewezen is, een klacht indienen bij het CRM. Ook mag het stellen van persoonlijke vragen bij de aanmelding voor een opleiding, over hoe de student denkt studie en zorg te gaan combineren of over hoe de opvang is geregeld, formeel, net als in een arbeidssituatie niet. Ook hierover kan men klagen bij het CRM .

College van de Rechten van de Mens, de verplichte voorfase

Voordat iemand naar de rechter of het CRM kan stappen, moet de klacht eerst ter kennis van de onderwijsinstelling gebracht worden. Dit is een verplichte voorfase. Het idee hiervan is dat je eerst onderling moet kijken of je het probleem kunt oplossen en de onderwijsinstelling een kans dient te geven om haar eigen fouten te kunnen corrigeren. Als je klachten niet kenbaar zijn voor de tegenpartij wordt de klacht op formele gronden niet ontvankelijk verklaard.

Bijlage 1:

Voorbeelden van afspraken

1. Spreek af welke taken/toetsen voor het verlof afgerond worden, ook voor de BPV.
2. Bespreek de mogelijkheden om opdrachten te maken en in te leveren tijdens het verlof.
3. Bespreek of er stage ingehaald kan worden op andere momenten, bijvoorbeeld in de zomervakantie.
4. Noteer welke afspraken er zijn gemaakt met het BPV-bedrijf.
5. De jonge moeder heeft de meeste kans op een diploma, als ze instroomt in haar eigen klas. Terugkeer in een nieuwe klas kan demotiverend werken. Het is belangrijk om hierover al voor het verlof afspraken te maken.

6. Vraag de student om een geboortebericht te sturen en verstuur vanuit de opleiding ook een felicitatiekaartje wanneer de baby geboren is om betrokkenheid te tonen en de terugkeer naar school te motiveren.
7. Vraag de student je te informeren als er complicaties zijn.
8. Vraag de student een zwangerschapsverklaring in te leveren bij de StudieLoopbaanBegeleider (slb'er).
9. Vraag de student een week voor ze weer zal gaan beginnen contact op te nemen met de slb'er. De slb'er stuurt dan de nieuwe roosters op.
10. Bespreek hoe eventuele gemiste lessen ingehaald kunnen worden. Wanneer de les bijvoorbeeld in een andere klas gegeven wordt, kan daar voor die les aangesloten worden, of er wordt een vervangende opdracht gegeven, waaruit blijkt dat ze de leerstof begrepen heeft.

Bijlage 2:

Toelichting eerdere uitspraken en advies aan onderwijsinstellingen door het CRM

Bijgaande tekst komt uit het jubileumverslag van vijf jaar Stichting Steunpunt Studerende Moeders. De uitspraken betroffen weliswaar het universitair onderwijs maar het advies en de strekking van de gelijkheidswetgeving gelden voor het gehele onderwijs, waaronder dus ook het mbo.

Door Keirsten de Jongh, senior beleidsmedewerker CGB

Mijn verhaal zal gaan over hoe de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) aankijkt tegenonderwijsinstellingen die geen rekening houden met zwangerschap of zorgtaken van studenten. De CGB is een onafhankelijke en deskundige organisatie, die er op toeziet dat gelijke behandeling wordt bevorderd en dat de wetgeving die over gelijke behandeling gaat wordt nageleefd. Als er klachten zijn over discriminatie, kan men bij de CGB terecht. Studenten die zich ongelijk behandeld voelen kunnen dus

een klacht bij de CGB indienen. Maar ook onderwijsinstellingen die onzeker zijn over de regels die zij hanteren kunnen bij de CGB terecht. De CGB onderzoekt de klacht en brengt dan een oordeel uit. De oordelen van de CGB zijn niet juridisch bindend, maar worden in 75% van de gevallen opgevolgd.

Andere taken van de CGB zijn het geven van voorlichting, het doen van onderzoek en het uitbrengen van adviezen. De CGB krijgt al sinds jaar en dag veel klachten over discriminatie wegens zwangerschap. Per jaar krijgen we rond de 70 vragen hierover en spreekt de CGB gemiddeld 15 oordelen hierover uit. Meestal gaan deze zaken over discriminatie bij de arbeid. Maar de CGB heeft zich in een aantal zaken óók over discriminatie wegens zwangerschap tijdens de studie gebogen. Zoals in een oordeel uit 2009 over een zwangere student op een universiteit. En in een advies uit 2004 over het combineren van co-schappen met zwangerschap en zorgtaken. Ik zal dit oordeel en advies nader toelichten. Hierdoor wordt duidelijk tegen welke problemen zwangere studentes en studenten met kinderen tijdens de studie aanlopen. Ook wordt duidelijk welke eisen de wet stelt aan het omgaan met zwangerschap. En hoe onderwijsinstellingen hieraan gevolg kunnen geven. Ik begin met het oordeel over de zwangere student.

Oordeel zwangere student

Dit oordeel gaat over een student die rechten studeerde aan een universiteit. Aan het einde van haar bachelor werd zij zwanger. Ze moest op dat moment alleen nog één schriftelijk tentamen doen en een bacheloressay inleveren om haar bachelor te halen. Zij heeft medio december 2008 geprobeerd het tentamen te maken, maar het lukt haar niet om het af te ronden omdat zij last kreeg van benauwdheid door haar zwangerschap.

De datum van de herkansing van het tentamen was in april 2009, twee weken vóór de uitgerekende datum. Daarom verzocht de student of zij het tentamen op een andere datum mocht herkansen. Dit verzoek werd afgewezen. Maar ze mocht wél naar de masteropleiding doorstromen, onder de voorwaarde dat zij tijdens haar master haar bachelor tentamen alsnog zou halen. De Onderwijs- en Examenregeling bood de mogelijkheid om in bijzondere gevallen een herkansing te doen buiten de vastgestelde twee tentamendata. Maar hieraan werd de eis gesteld dat een student aanmerkelijke studie vertraging oploopt als hij of zij hier niet toe in de gelegenheid wordt gesteld.

Volgens de examencommissie was dat bij de zwangere student niet het geval. De student was van mening dat zij door dit besluit benadeeld werd. Doordat zij geen herkansing kon doen, was zij gedwongen het vak opnieuw te volgen. Daardoor zou zij tijdens haar master met een zwaardere studielast worden geconfronteerd.

De student stapte naar de CGB. De CGB onderzocht de zaak en oordeelde dat de universiteit door de afwijzing voor een herkansing onderscheid op grond van geslacht maakte. De wet bepaalt namelijk dat discriminatie wegens zwangerschap gelijk is aan discriminatie wegens geslacht. Door bij het besluit geen rekening te houden met de zwangerschap, ondervond de student nadeel. De CGB oordeelde dat dit in strijd met de gelijkebehandelingswetgeving was.

In het oordeel deed de CGB twee aanbevelingen. Ten eerste om de student alsnog in de gelegenheid te stellen om het vak te herkansen. En in de tweede plaats om in de Onderwijs- en Examenregeling op te nemen dat als een student vanwege zwangerschap niet aan de reguliere examens kan deelnemen, de student in staat wordt gesteld om op een ander moment te herkansen. Het oordeel van de CGB heeft ertoe geleid dat de student de gelegenheid heeft gekregen om vóór het begin van de masteropleiding een herkansing van het tentamen te doen.

De universiteit heeft laten weten het niet nodig te vinden om de Onderwijs- en Examenregeling te herzien, omdat de uitzonderingsbepaling die hierin stond ook op zwangerschap kon worden toegepast.

Het oordeel (nummer 2009-71) is te lezen op:

<https://mensenrechten.nl/>

Co-schappen advies

Aanleiding voor dit advies was een verzoek van het landelijke overleg van onderwijsdirecteuren van de faculteiten geneeskunde. In dit overleg werd gesignaleerd dat zwangere studentes en studenten met zorgtaken problemen in de studie ondervonden. Die problemen ontstonden omdat studenten voltijds (of meer dan dat) en gedurende lange diensten beschikbaar moesten zijn. Deze problemen deden zich vooral voor tijdens de co-schappen.

Het landelijk overleg wilde hiervoor een algemene regeling opstellen dat voor alle medische faculteiten in Nederland zou gaan gelden. De CGB heeft in het advies aangegeven welke eisen de gelijkebehandelingswetgeving aan zo'n regeling stelt, zodat hier bij het opstellen van de regeling rekening gehouden kon worden.

Volgens de wet is zwangerschap onlosmakelijk verbonden met vrouw zijn. Benadeling wegens zwangerschap is daarom als discriminatie wegens geslacht aan te merken. Als de voorwaarden waaronder co-schappen worden verricht op geen enkele manier rekening houden met eventuele zwangerschap of geen flexibiliteit kennen voor uitzonderingen bij zwangerschap, kan er sprake zijn van onderscheid op grond van geslacht. Over het ontbreken van een deeltijd regeling heeft de CGB het volgende gezegd.

Deeltijd co-schappen

Bij de arbeid bestaat het recht op deeltijdwerk. Althans, werknemers kunnen een beroep doen op de Wet Aanpassing Arbeidsduur. Een werkgever is op grond van deze wet verplicht om het verzoek in te willigen, tenzij bedrijfseconomische belangen hieraan in de weg staan.

Zo'n regeling bestaat er niet voor studenten. Er is geen wettelijk recht op een deeltijdstudie. Toch kan het ontbreken van de mogelijkheid om een studie in deeltijd te doen discriminerend jegens vrouwen zijn. Het is namelijk nog steeds zo dat meer vrouwen dan mannen de zorg voor kinderen hebben. Dus zijn er ook meer vrouwen die om deze reden co-schappen in deeltijd willen doen dan mannen. Door vrouwen de mogelijkheid op studeren in deeltijd te ontfagen zullen dus met name vrouwen benadeeld worden. Dit is indirecte discriminatie wegens geslacht. Deze vorm van onderscheid is alleen toegestaan als hier een hele goede reden (objectieve rechtvaardiging) voor wordt aangevoerd.

De CGB beveelt dan ook aan om het mogelijk te maken om co-schappen in deeltijd te doen. Ook beveelt zij aan om deze mogelijkheid in de Onderwijs- en Examen-regeling vast te leggen.

Het advies en de aanbevelingen van de CGB hebben ertoe geleid dat per 1 september 2005 in het hele land co-assistenten geneeskunde met zorgtaken voor eigen kinderen de mogelijkheid hebben gekregen om hun co-schappen in deeltijd te doen.

Andere zaken

In het advies heeft de CGB niet alleen onderzocht of het ontbreken van een deeltijd regeling met de wet strookt. Zij heeft ook gekeken naar zaken als de beoordeling van de student, zwangerschapsverlof, studierooster, beoordeling en klachtbehandeling. Hierover heeft de CGB het volgende naar voren gebracht.

De gelijkebehandelingswetgeving geeft geen recht op zwangerschapsverlof tijdens de studie. Maar de wetgeving bepaalt wél dat ongelijke behandeling wegens zwangerschap verboden is. Door geen verlofmogelijkheid in te bouwen wordt er dus onderscheid wegens geslacht gemaakt.

De CGB raadt het landelijk overleg daarom aan om aan te sluiten bij de regeling die bij de arbeid geldt, namelijk de regeling zwangerschap, bevalling en lactatie in de Arbeidstijdenwet. In deze wet staat wat de rechten zijn van zwangere werknemers wat betreft rusttijden, regelmaat, verbod van nachtdienst en het recht om arbeid te onderbreken voor zwangerschapsonderzoek. Verder staat erin wanneer een zwangere vrouw recht heeft op verlof en hoe lang. Zo'n soort regeling zou volgens de CGB ook voor de studie moeten gelden.

Wat betreft het studierooster zegt de CGB dat deze indirect discriminerend kan zijn voor studenten met kinderen (dit zijn meestal vrouwen), namelijk als er geen rekening wordt gehouden met zorgtaken. Als een student vanwege zorgtaken om een aangepast rooster vraagt, is het

dus zaak om dit verzoek serieus in overweging te nemen. Alleen als hier een objectieve rechtvaardiging voor is, mag de onderwijsinstelling dit verzoek afwijzen.

Bij de beoordeling van de co-assistent mag zwangerschap geen rol spelen. Het feit dat een zwangere student een aantal maanden met verlof is geweest mag geen reden zijn om een slechtere beoordeling te geven. Een slechte beoordeling wegens afwezigheid door zwangerschap is namelijk gelijk te stellen aan een slechte beoordeling wegens zwangerschap. Dit is discriminatie op grond van geslacht. Een faculteit geneeskunde mag wél bepalen dat de co-schappen wegens de afwezigheid verlengd moeten worden met de periode van het zwangerschapsverlof. Een student moet namelijk wel op alle terreinen voldoende ervaring opdoen om een bekwame arts te worden. Een verplichte verlenging van een stage kan om die reden daarom ook zijn toegestaan.

Tot slot adviseert de CGB om een klachtenregeling op te stellen. Als studenten gebruik kunnen maken van een klachtenregeling, kunnen problemen rondom zwangerschap voorkomen worden of kan voorkomen worden dat problemen die zich aandienen verergeren.

Dit advies (nummer 2004/07) is te lezen op:
<https://www.mensenrechten.nl/>

Conclusie

Veel onderwijsinstellingen hebben niets geregeld voor zwangere studentes of studenten met zorgtaken. De vraag is of dit erg is. Zijn onderwijsinstellingen hiertoe verplicht? Handelen zij in strijd met de gelijkebehandelingswetgeving door dit niet te doen? Dat hangt er vanaf.

Als er niets is geregeld, maar de onderwijsinstelling zorgt ervoor dat de studie zo wordt ingericht dat een student ondanks zwangerschap en zorgtaken de studie probleemloos kan afronden, is er niets aan de hand. Nadeel van het ontbreken van een regeling is wel dat als een student zwanger wordt er ad hoc oplossingen gezocht moeten worden. Hiervoor is een flexibele houding van de onderwijsinstelling vereist.

Het belangrijkste is dat onderwijsinstellingen zich ervan bewust zijn dat zwangerschap onder studenten kan voorkomen en dat zij weten dat de wetgeving hen ertoe verplicht om hiermee rekening te houden. Dit kan door beleid te ontwikkelen dat in regelgeving wordt neergelegd. Dit kan ook door bestaande regelgeving zó te interpreteren dat aan zwangere studentes tegemoet gekomen kan worden. Door geen rekening houden met zwangerschap en zorgtaken lopen onderwijsinstellingen niet alleen het risico om in strijd met de wet te handelen, maar ook het risico om studenten kwijt te raken.

Bijlage 3: Checklist

Checklist wat moet een studerende (aanstaande) moeder weten/regelen:

- Op de website studerendemoeders.nl is veel informatie te vinden als ook een mooie flyer ter downloaden met ‘Gouden studietips voor studerende moeders’ die mee gegeven kan worden aan alle studerende (aanstaande) moeders.
- Op internet zijn diverse zwangerschap checklisten te vinden waarop staat wat je in huis moet hebben aan spullen en dergelijke voor de eerste weken na de bevalling en daarna. Een voor studerende moeders vind je ook op <https://studerendemoeders.nl>
Maar ook de huisarts, kraamzorg, verloskundige of het centrum voor jeugd en gezin kunnen hier bij helpen.
- Melden bij huisarts en verzekering dat je zwanger bent en de te verwachten bevallingsdatum melden. Check hoe je verzekerd bent voor bevalling en zwangerschap. Pas waar nodig je zorgverzekerings pakket aan.

- Kraamzorg regelen, dit kan ook via de verzekering. Dit moet je tussen de 3e en de 5e maand van je zwangerschap doen.
- Oriënteer je op bevalling thuis of in het ziekenhuis. Win informatie in bij je huisarts of een verloskundigenpraktijk.
- Meld je aan bij een verloskundigenpraktijk die de controles doet na de bevalling, ook als je in een ziekenhuis bevallen bent
- Kinderopvang regelen, na drie maanden zwangerschap. Niet veel later doen in verband met de wachttijden.
- Aanvragen kinderopvangtoeslag bij de belastingdienst of via toeslagen.nl. Dit kan je invullen zodra je de offerte en contract hebt van de kinderopvang organisatie. Indien de eigen bijdrage kinderopvangkosten een belemmering vormt, dan kun je in de eigen gemeente een aanvraag doen voor tegemoetkoming in de eigen bijdrage kinderopvangkosten.
- DUO eenoudertoeslag aanvragen bij DUO indien je alleenstaand bent.
- Melden bij werkgever - indien je een (bij)baan hebt - van het feit dat je zwanger bent en verlof aanvragen

- Bij Sociale Zaken van je eigen gemeente kun je informeren naar de mogelijkheden rond bijzondere bijstand voor een babyuitzet. Mensen met een beperkt budget die een kindje verwachten kunnen een babystartpakket/ babyuitzet aanvragen via stichting babyspullen: <https://www.stichtingbabyspullen.nl/>
- Denk na over huisvesting. Waar ga je met je kindje wonen? Je mag met een kind meestal niet in studentenkamers (blijven) wonen
- Na de geboorte bij de gemeente aangifte van je kindje doen.
- Erkenning van het kind door de vader.
- Eventueel advies krijgen van een lactatie-deskundige met betrekking tot borstvoeding (via consultatiebureau of GGD of Stichting Melkpunt.)

Bijlage 4: Adressenlijst

Wanneer een studente aangeeft zelf nog niet te weten of zij de zwangerschap wil afbreken of voldragen, kan er doorverwezen worden naar organisaties die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van dit keuzeproces. Het is belangrijk dat de zwangere studente ten allen tijde de boodschap mee krijgt, dat wat zij ook besluit het háár besluit is en zij niet hoeft te kiezen tussen een studie en haar kind. Met de nodige voorzieningen en maatwerk, hoeft zij ook niet het gevoel te hebben dat zij moet kiezen tussen studie en kind.

Bij het doorverwijzen is het ook belangrijk om kennis te nemen van de achtergrond van de hulpverlenende instantie waar naar door verwezen wordt. In deze bijlage zijn enkel instanties opgenomen die onafhankelijk zijn van geloofsovertuiging en die hulp kunnen bieden bij ongeplande zwangerschap en daarna.

Fiom

Het Fiom maakt zich er hard voor dat elke ongewenst zwangere vrouw een vrije, weloverwogen keuze kan maken die past bij haar leven, bij haar waarden en toekomst. Fiom biedt feitelijke en neutrale kennis en informatie over de mogelijkheden bij een ongewenste

zwangerschap zodat iedere vrouw zelf een weloverwogen besluit kan nemen over het wel of niet uitdragen van haar zwangerschap.

- Onlinekeuzehulp door Fiom (landelijk bureau):
<http://zwangerwatnu.nl/>
- Keuzehulpgesprek door landelijk netwerk van Fiom: www.fiom.nl

Naast Fiom landelijk, zijn er ook drie aparte Fiom organisaties in grote steden. Ook hier kunnen ongewenst zwangere vrouwen terecht voor hulp en begeleiding.

Amsterdam: www.altra.nl/fiom

Den Haag: <http://www.fiomdenhaag.nl/>

Utrecht: <http://www.fiomutrecht.nl/>

Abortusklinieken

<https://www.gynaikonklinieken.nl/>

<https://www.ngva.net/>

Begeleiding tijdens zwangerschap en daarna

Op de website van FIOM staat een landelijke sociale kaart met instanties die hulpverlening kunnen bieden op het gebied van ongewenste zwangerschap.

Hulpverlening voor tienerouders per provincie vind je op:
<https://tienermoeders.nl/hulp-buurt>

Steunpunt Studerende Moeders

Landelijke stichting en informatief platform, voor en door studerende moeders en informatie ten aanzien van studie en kind combineren.

- Coaching/begeleidingsmethode en lespakket voor studerende (aanstaande) moeders
- Begeleidingstrajecten in toeleiding naar school/werk voor gemeenten
- Online en offline trainingen voor studerende (aanstaande) moeders mbo & ho, met praktische formats gericht op het maken van een efficiënte planning en om een evenwichtige verdeling te kunnen maken tussen studie/werk/stage/ zorg en privéleven.

Website: <https://studerendemoeders.nl>

Facebook: studerendemoeders

Regelingen: <https://studerendemoeders.nl/>

Studiefinanciering: www.duo.nl

Bijlage 5: (Voorgenomen) wettelijke verplichtingen mbo-instelling met betrekking tot zwangere mbo-studentes en studerende ouders

Bijgaande tekst is gebaseerd op documenten van OCW.

Algemeen kader: Algemene wet gelijke behandeling

De basis voor de verplichtingen voor mbo-instellingen ten aanzien van zwangere studentes en studerende moeders ligt in de Algemene wet gelijke behandeling (hierna: Awgb).¹⁴ Deze wet verbiedt direct en indirect onderscheid op grond van geslacht. Van een direct onderscheid is sprake indien een persoon op een andere wijze wordt behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie wordt, is of zou worden behandeld. Er is sprake van een indirect onderscheid indien een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze personen van een bepaald geslacht in vergelijking met andere personen

bijzonder treft. Onder direct onderscheid wordt mede verstaan onderscheid op grond van zwangerschap, bevalling en moederschap (artikel 1).

Artikel 7 lid 1 van de Awgb bepaalt:

Onderscheid is verboden bij het aanbieden van of verlenen van toegang tot goederen of diensten en bij het sluiten, uitvoeren of beëindigen van overeenkomsten ter zake, alsmede bij het geven van loopbaanoriëntatie en advies of voorlichting over school- of beroepskeuze, indien dit geschiedt:

- a. in de uitoefening van een beroep of bedrijf;
- b. door de openbare dienst;
- c. door instellingen die werkzaam zijn op het gebied van volkshuisvesting, welzijn, gezondheidszorg, cultuur of onderwijs of
- d. door natuurlijke personen die niet handelen in de uitoefening van een beroep of bedrijf, voor zover het aanbod in het openbaar geschiedt.

Voor het onderwijs is daarnaast artikel 4 van de Wet gelijke behandeling mannen en vrouwen (Wgb) van toepassing:

Lid 1 De natuurlijke persoon of de rechtspersoon die een beroepsopleiding, voortgezette beroepsopleiding of cursus voor bijscholing of omscholing onder welke benaming dan ook in stand houdt, dan wel de natuurlijke persoon of rechtspersoon die een examen verband houdend met de hiervoor bedoelde opleidingen of cursussen afneemt, mag bij de toelating tot en de behan-

deling binnen de opleiding, dan wel bij het afnemen van het examen, geen onderscheid maken noch ten aanzien van de criteria noch ten aanzien van de niveaus.

Lid 2 Van het in het eerste lid van dit artikel bepaalde mag, behoudens voor wat betreft het afnemen van het examen en mits voor leerlingen van beide geslachten gelijkwaardige voorzieningen aanwezig zijn, worden afgeweken indien de eigen aard van een instelling voor bijzonder onderwijs zich tegen het in dat lid bepaalde verzet.

Lid 3 Iedere bepaling die strijdig is met het in het eerste lid bepaalde, is nietig.

Artikel 5, lid 1 van de Wgb bepaalt bovendien:

Van het in de artikelen 1b, 2, 3 en 4 bepaalde mag worden afgeweken indien het gemaakte onderscheid beoogt vrouwen in een bevoorrechte positie te plaatsen teneinde nadelen op te heffen of te verminderen en het onderscheid in een redelijke verhouding staat tot het beoogde doel.

Directe en indirecte discriminatie

Direct onderscheid op grond van geslacht is nooit toegestaan. Daaronder valt ook onderscheid op grond van zwangerschap, bevalling, of moederschap. Dit zijn immers situaties waarmee alleen vrouwen te maken kunnen krijgen. Direct onderscheid is niet alleen aanwezig als er bewust maatregelen worden getroffen om bijvoorbeeld

zwangere studentes te benadelen. Uit een oordeel van het College voor de Rechten van de Mens (hierna: CRM) blijkt dat er situaties zijn waarin sprake is van direct onderscheid op grond van geslacht als de onderwijsinstelling het nadeel dat de student door de zwangerschap ondervindt niet opheft.¹⁵ Een mbo-instelling dient daarom reeds op basis van de AWGB bijvoorbeeld de studieduur voor een individuele zwangere student te verlengen als de zwangere student zonder deze verlenging nadeel ondervindt als gevolg van haar zwangerschap.

Er is sprake van indirecte discriminatie naar geslacht als de nadelen niet alléén vrouwen kunnen treffen, maar vrouwen naar verhouding wel veel meer getroffen worden dan mannen. Een voorbeeld kan de zorg voor jonge kinderen zijn. Als dat niet te combineren is met een opleiding, kunnen ook studerende vaders daar last van hebben. Er zijn echter waarschijnlijk meer studerende vrouwen dan studerende mannen die de zorg voor jonge kinderen hebben.

Indirecte discriminatie is verboden, maar kan bij uitzondering toegestaan zijn als er een objectieve rechtvaardigingsgrond voor bestaat. Zo'n rechtvaardigingsgrond moet aan strenge eisen voldoen. Het onderscheid moet een geschikt middel zijn om een probleem op te lossen, en ook een noodzakelijk middel (het probleem kan niet worden opgelost zonder indirect onderscheid te maken). Een financiële reden is nooit voldoende als objectieve rechtvaardiging.

Kaders voor knelpunten die zwangere studentes kunnen ervaren

Toelating

Zwangerschap of de zorg voor jonge kinderen zijn geen redenen om aspirant-studenten toelating tot een opleiding te ontzeggen. Recht op toelating tot mbo-onderwijs volgt uit artikel 8.1.1b en 8.1.1c van de Wet educatie en beroepsonderwijs (hierna: WEB). Deze artikelen geven aan dat toelating – mits voldaan aan de in de wet genoemde voorwaarden en eisen – voor iedereen open staat.

Recht op zwangerschaps- en bevallingsverlof

Het Kabinet is voornemens wettelijk vast te leggen dat per studiejaar 2020-2021 zwangere studentes net als werknemers recht hebben om 16 weken geoorloofd afwezig te zijn vanwege zwangerschap en bevalling. De maximale duur van het geoorloofd afwezig zijn is gerelateerd aan de duur van verlof zoals geregeld in de Wet Arbeid en Zorg. Tot het wetsvoorstel in werking treedt kan een zwangere student op basis van ziekte of bijzondere familieomstandigheden geoorloofd maximaal 16 weken afwezig zijn.

Compensatie financieel nadeel¹⁶

Het voornemen is tevens om mbo-instellingen te verplichten een mbo-studentenfonds in te richten. Via dit fonds dient financiële ondersteuning geboden te worden

aan studenten die vertraging en daarmee financieel nadeel hebben vanwege zwangerschap, bevalling, (chronische) handicap of ziekte en bijzondere familieomstandigheden.¹⁷

Recht op tijd en ruimte om te kolven

Mbo-instellingen dienen conform de AwgB en de Wgb rekening te houden met zwangerschap en dienen daarom in bepaalde gevallen een bijzondere regeling of voorziening te treffen voor studenten die zwanger zijn (geweest). De mbo-instelling moet de bevallen student in staat stellen om te kolven. Voor wat betreft de duur en ruimte om te kolven ligt het voor de hand om naar analogie van de Arbeidstijdenwet voorzieningen te treffen voor studenten. Dit betekent dan dat een student de eerste negen maanden na haar bevalling het volgen van onderwijs mag onderbreken om in afzondering haar kind borstvoeding te geven of te kolven. De mbo-instelling moet een besloten ruimte ter beschikking stellen die afsluitbaar is. De Arbeidstijdenwet bepaalt dat een moeder mag kolven of borstvoeding mag geven zo vaak als nodig is, maar per werkdag niet langer dan een vierde van de arbeidstijd. Een dergelijke begrenzing lijkt voor het volgen van onderwijs ook redelijk.¹⁸

Aanwezigheidsplicht en verzuimregistratie van studerende ouders

Mbo-instellingen zijn verplicht ¹⁹ om ongeoorloofd verzuim te registreren en te melden. Voor studenten jonger dan 16 of jonger dan 18 en zonder startkwalificatie, moet

dat wanneer de student 16 uren les- of praktijktijd in een periode van 4 aaneengesloten lesweken heeft verzuimd. Voor studenten tussen 18 en 23 is melding verplicht bij ongeoorloofde afwezigheid van een aaneengesloten periode van 4 weken (of korter als bevoegd gezag dat heeft bepaald). Voor studenten die studiefinanciering ontvangen geldt een meldingsplicht bij ongeoorloofde afwezigheid gedurende een aangesloten periode van 5 weken. Deze meldingsplichten voor mbo-instellingen gelden ook voor studerende ouders. Het doel hiervan is het voorkomen van voortijdig schoolverlaten en het ongeoorloofd ontvangen van studiefinanciering. Op dit moment is verzuim langer 5 weken ²⁰ in verband met bijzondere familieomstandigheden of ziekte reeds in de WEB een geldige reden voor langdurig verzuim. Als vanwege bijzondere omstandigheden bij het kind een studerende ouder langdurig niet aanwezig kan zijn, is dit op basis van deze grond toegestaan. Het is daarbij wenselijk afspraken te maken tussen studerende ouders en de opleiding over aanwezigheid bij lessen en BPV, hoe om gegaan wordt bij verandering van roosters en hoe ziekte of ziekte van een kind wordt gemeld.

Bejegening ²¹

Het VU Rapport ‘Student, Zwanger en Gelijke Kansen’ uit december 2016 geeft aan dat studentes vaak afhankelijk zijn van begrip bij hun docenten (p.39). Het Steunpunt Studerende moeders ²² ontvangt geregeld klachten over bejegening van zwangere studentes of jonge moeders. Artikel 1a, lid 2 uit de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen ²³ verbiedt intimidatie:

Onder intimidatie als bedoeld in het eerste lid wordt verstaan: gedrag dat met het geslacht van een persoon verband houdt en dat tot doel of gevolg heeft dat de waardigheid van de persoon wordt aangetast en dat een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving wordt gecreëerd.

Maatwerk

Mbo-instellingen hebben wettelijke ruimte om aanpassingen in het studieprogramma te doen daar waar het gaat om maatwerk in een examenprogramma en het geven van extra ondersteuning. Ook bestaat de mogelijkheid voor mbo-instellingen om een student gedurende een langere periode stage te laten lopen, zodat de stage-uren per week verminderd worden en daardoor bijvoorbeeld minder belastend zijn of een combinatie met zorgtaken mogelijk is.

De Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) stelt alleen eisen aan het programma: dit moet binnen de wettelijke studieduur zijn geprogrammeerd. De wet stelt geen eisen aan de individuele student: de student die toch meer tijd nodig heeft om de opleiding af te ronden dan de voorgeschreven maximale studieduur, mag er langer over doen.²⁴ Een mbo-instelling moet zolang tijd bieden als voor de (zwangere) studente redelijkerwijs nodig is.

De brochure Ruimte in Regels mbo²⁵ geeft inzicht in de kaders die wet- en regelgeving voor onderwijs in het mbo en ook de ruimte die er is voor scholen en docenten om zelf invulling te geven aan het onderwijs.

Bindend Studie Advies (BSA)

In het eerder genoemde wetsvoorstel is ook opgenomen dat de bijzondere omstandigheden waarbij rekening moet worden gehouden bij het opstellen van het bindend studieadvies worden gespecificeerd in lagere regelgeving. Zwangerschap en bevalling en bijzondere familieomstandigheden zullen daarin opgenomen worden als persoonlijke omstandigheden.²⁶

Noten

1. Kamerstuk 24724-135

2. De Coalitie Studerende Moeders bestaat uit: Steunpunt Studerende Moeders, FNVVrouw, Nederlandse Vrouwenraad, Vereniging Vrouw en Recht Clara Wichmann, het Nederlands Juristencomité voor de Mensenrechten (NJCM/PILP) en Bureau Clara Wichmann.

3. Eleveld, A. et al. (2016). Student, zwanger en gelijke behandeling: een onderzoek naar de regelgeving en voorzieningen voor zwangere studentes en studenten die zorgdragen voor kinderen in het mbo en het hoger onderwijs. Amsterdam: Vrije Universiteit

4. Zie https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2007-0265_NL.html

5. Zie

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017Z09313&did=2017D19373>

6. Er zijn 365.000 kinderen die bij een alleenstaande ouder woont, waarvan 85% bij de moeder. Zie <https://www.cbs.nl/>

7. Voorheen bekend als de Commissie Gelijke Behandeling

8. Zie

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderwijstijd/onderwijstijd-in-het-middelbaar-beroepsonderwijs/onderwijstijd-mbo-extra-ondersteuningsbehoefte>

9. Zie <https://studerendemoeders.nl/>

10. Gezien het bredere maatschappelijke doel van het onderwijs zal de school deze opdracht niet lichtvaardig mogen opvatten. Bron: Eleveld, A. et al. (2016). Student, zwanger en gelijke behandeling: een onderzoek naar de regelgeving en voorzieningen voor zwangere studenten en studenten die zorgdragen voor kinderen in het mbo en het hoger onderwijs. Amsterdam: Vrije Universiteit.

11. Zie

https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/39019614/zwanger_en_student.pdf

12. In een voorgenomen wetswijziging wordt voorgesteld om hoofdstuk 9 van de Awb over klachtbehandeling van toepassing te verklaren op de Wet educatie en beroepsonderwijs: Voorstel van Wet tot wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en enkele andere wetten ter invoering van een vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs (W10557.K-1).

13. Gherghina/Roemenië, EHRM 9 juli 2015, zaaknr. 42219/07, § 85.

14. Zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0003299/2015-07-01>

15. CRM oordeel 2014-72 en 2009-71 en zie ook Student, zwanger en gelijke behandeling. Vrije Universiteit, 20 december 2016, p. 17 en 18.

16. Naar schatting lopen 500 studenten jaarlijks financieel nadeel op door hun zwangerschap. Ongeveer 40% van de niveau 4 bol-studenten volgt namelijk een 4 jarige opleiding en heeft daarom voor de duur van de vertraging geen recht op een prestatiebeurs. Hetzelfde geldt voor de één-oudertoeslag, dit is een onderdeel van de prestatiebeurs.

17. Bijzondere omstandigheden waaronder adoptie, partnerverlof, zorg voor kinderen.

18. Zie <https://mensenrechten.nl/nl/zwanger-als-je-werkt>

19. Zie

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/registreren-en-melden-van-ongeoorloofd-verzuim>

20. Artikel 8.1.7. van de WEB

21. Coalitie Studerende Moeders. Eisen ter bescherming zwangere studenten en studerende moeders. URL:

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2017D13696>

22. <https://studerendemoeders.nl/>

23. Dezelfde bepaling is opgenomen in de Algemene wet gelijke behandeling

24. Zie ook het Servicedocument onderwijstijd in het mbo in relatie tot jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte, van de Inspectie van het Onderwijs.

25. Zie

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2018/10/05/ruimte-in-regels-in-het-mbo>

26. De ‘Wet Vroegtijdige aanmelddatum en toelating tot het mbo’ verplicht mbo-instellingen voor opleidingen op niveau 2, 3 en 4 een bindend studie advies tussen 9 en 12 maanden van de opleiding af te geven. Deze maatregeling geldt vanaf cohort 2018-2019.

Afkortingenlijst

art.	artikel
AWGB	Algemene Wet Gelijke Behandeling
BSA	bindend studieadvies
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CGB	College Gelijke Behandeling
CRM	College voor de Rechten van de Mens
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
GBW	Gelijkebehandelingswetgeving
GGD ho	Gemeentelijke Gezondheidsdienst hoger onderwijs
JOB	Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs
mbo	middelbaar onderwijs
NGO's	non gouvernementele organisaties
NGVA	Nederlands Genootschap van Abortusartsen

OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OER	Onderwijs- en Examenregeling
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VU	Vrije Universiteit Amsterdam
WaZo	Wet Arbeid en Zorg
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs
WWB	Wet Werk en Bijstand